

Docter Samuël Gobat, een der krijgshelden van God : of van boer tot bisschop

<https://hdl.handle.net/1874/234420>

DOCTER SAMUËL GOBAT

EEN DER KRIJGSHELDEN VAN GOD,

OF

Van Boer tot Bisschop.

NIJMEGEN. — P. J. MILBORN.

1-2-57
D. J. H. H. H. H. H.
NEDERL. ZENDINGSSCHOOL
OEGSTGEEST

E-11-79

mm 10798

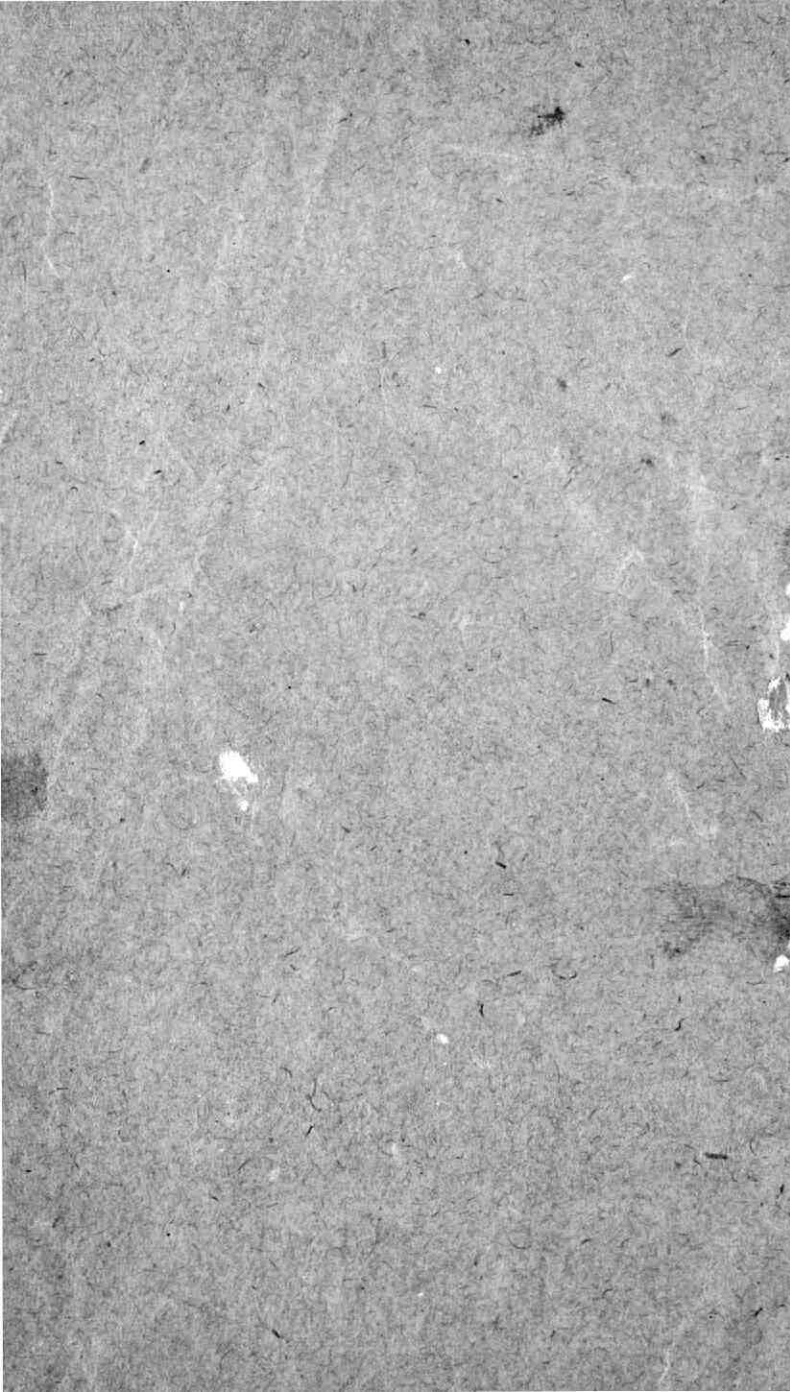
Pen Nake

1018

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK UTRECHT

3490 4270

P. van Kato.
PKE 229

DOCTER SAMUËL GOBAT

EEN DER KRIJGSHelden VAN GOD,

OF

VAN BOER TOT BISSCHOP.

Bibliotheek
NEDERL. ZENJINGSCHOOI
OEGSTGEI

NIJMEGEN,
P. J. MILBORN.

E-11-79

INHOUD.

HOOFDSTUK I.	Blz.
IN HET STILLE DAL HEERSCHT STORM EN STRIJD	1
HOOFDSTUK II.	
DE RECRUTENTIJD	7
HOOFDSTUK III.	
DE VOORPOSTEN VAN HET OUDE WONDERLAND EGYPTÉ.	11
HOOFDSTUK IV.	
DE EERSTE TOCHT NAAR HET HEILIGE LAND	17
HOOFDSTUK V.	
IN GEVAREN VAN MOORDENAREN, IN DE WOESTIJN	23
HOOFDSTUK VI.	
EINDELIJK NAAR ABBYSSINIË	26
HOOFDSTUK VII.	
EEN GOED RIDDER	32
HOOFDSTUK VIII.	
OP LEEUWEN EN ADDERS ZULT GIJ TREDEN, IN DE WILDER- NIS ZAL U EEN DISCH BEREID WORDEN.	36

	HOOFDSTUK IX.	Blz.
ALTIJD VOORTVLUCHTIG, ALTIJD OVERWINNAAR		43
	HOOFDSTUK X.	
WAAROM?		50
	HOOFDSTUK XI.	
OP NAAR JERUSALEM		56
	HOOFDSTUK XII.	
DE ARBEID VAN DEN ZAAIER.		62
	HOOFDSTUK XIII.	
NAAR BETHLEHEM		67
	HOOFDSTUK XIV.	
GEDRAAG U ALS EEN GOED KRIJGSKNECHT VAN CHRISTUS . . .		73
	HOOFDSTUK XV.	
EEN BISSCHOPPELIJKE REIS DOOR HET HEILIGE LAND		79
	HOOFDSTUK XVI.	
OUDE LIEFDE. — NIEUWE LIEFDE		88
	HOOFDSTUK XVII.	
EEUWIG IN JERUSALEM.		94

HOOFDSTUK I.

IN HET STILLE DAL HEERSCHT STORM EN STRIJD.

Gelukkig de mensch, die op Gods wijden aardbodem een geliefkoosd plekje heeft, dat hij zijn vaderland kan noemen. Gobat heeft dit geluk genoten. Zijne wieg stond in het trotsche Zwitserland, niet in die beroemde streken welke door toeristen worden afgereisd, maar meer zijdelings af in het onbezochte Jura-gebergte, van het tegenwoordige Bern, bij het schoone Mun-sterdal. Dáár is het, zegt de ontslapene Dr. Ostertag, die Gobats eigenhandig beschrevene jeugd heeft in het licht gegeven, dáár is het, dat de scheppende hand Gods als met één houw de Jura van het hoofd tot de voeten in tweeën splitste, om een' kleinen, vroolijken, aan forellen rijken bergstroom, de Birs, den weg tot vader Rijn te banen. Aan beide kanten van de rijkbeschaduwde beek verheffen zich de ernstige, reusachtige, soms pijlrechte rots-wanden omhoog, met derzelve vreemsoortige vormen en gestalten, met de naakte klippen en rotspunten of met boschrijke heuvelen en vette Alpenweiden, terwijl dáár beneden in onbeschrijfelijke bekoorlijkheid de Birs zich op en neer werpt en murmelt en schuimt, een molenrad in beweging

brennende, dat een ijzersmelterij dienst deed of tot reiniging eener wasch in het dorp verstrekte. Bij Munster, de hoofdplaats des dals, scheidt zich links een klein dal bezijden af; daarin ligt, ongeveer vijf kwartier ver, van groene biezten omgeven en tusschen vruchtboomen verscholen, het kleine, stille dorp Cremine. Rondom van hooge bergtoppen en donkere bosschen omsloten, ligt het van de overige wereld vergeten, en harerzijds ook de wereld daarbuiten vergetende, in de kom van het dal van het gebergte. Hier werd Samuel Gobat den 26sten Januari 1799 geboren. Zijne ouders waren godvruchtige, rechtschapen boerenmensen. Vroeger tot den goeden stand behoorende, hadden zij tengevolge der Revolutie, want Cremine behoorde tot aan den val van Napoleon I tot Frankrijk, het grootste gedeelte van hunne inkomsten verloren. Met des te meer onvermoeidheid bebouwden zij in het zweet huns aanschijns hunnen weinig opleverenden grond, steeds vol geloofsvertrouwen den zegen Gods verbeidende. Gemeenschappelijk werd de dag met Gods Woord begonnen en geëindigd. Des Zondags begaf de gansche familie zich naar de kerk, 's namiddags en 's avonds las men in den Bijbel. Hoe meer vereelt de handen der ouders waren geworden, des te zachter en te liefdevoller werd hun hart jegens hunne kinderen gestemd. Warmer dan de zon boven het schoone dal opging, blikten de oogen der moeder op den jongen Samuel neder.

Als hun gebeente reeds lang in de groeve der vertering rustte, stond zij als eene morgenster met ongeschonden glans, aan den hemel zijner herinneringen van vroeger dagen. Boven alles had hij bidden van haar geleerd. Nauwelijks zeven jaren oud

zijnde, gevoelde hij eenen inwendigen drang om ver van de oogden der menschen, zijne knieën voor God te buigen. Ook las hij vlijtig en met lust in den Bijbel, gevoelde zich daarin te huis en koesterde den stillen wensch, eenmaal het Evangelie te verkondigen, en sprak deze begeerte menigwerf in zijne kinderlijke gebeden tot God uit. »Toch,» zoo spreekt hij toen hij een man geworden was, »bleek deze vroegtijdige godsvrucht weldra een morgenwolk te zijn, die spoedig verdween.» Een stormvlaag nam haar weg. Deze kwam niet van buiten opzetten; Samuel leefde wel is waar in een klein, stil dorp en onder de trouwe hoede zijner ouders als in een paradijs; maar uit hemzelf als een zoon van Adam en Eva, steeg de damp en nevel op, waarmede hij gedurende een tiental jaren zwaar te kampen had.

Nauwelijks had hij negen jaren bereikt, en was hij tot een grooten, krachtigen, gezonden knaap opgegroeid, of daar rezen twijfelingen aangaande eenige plaatsen der Schrift in zijn jeugdig gemoed op. Hij wist niet vanwaar zij kwamen en wat zij te beduiden hadden, maar zij waren en bleven aanwezig, en daar hij ze onverstandig liet post vatten en ze voedde totdat hij'er behagen in kreeg, groeiden zij als onkruid op. Eenige jaren later twijfelde hij aan alles wat heilig is, zelfs aan de godheid van Christus en aan de onsterfelijkheid der ziel. Tegelijk met zijn ongeloof wies ook de begeerte naar aardsehe en zondige genoegens, welig in hem op. Hij vermeed het gezelschap van vrome lieden en ontdook het oog zijner ouders, om met zijne makkers dans- en speelhuizen te bezoeken. Wel klaagde zijn geweten hem aan, doch die aanklacht verdroot hem. »Mijn hart,» zegt hij,

»begeerde het ongestoorde genot der zonde. Ik vatte het besluit op, noch aan de zonde, noch aan God meer te denken.» Zijne ouders wilde hij niet bedroeven; daarom nam hij zich in hunne tegenwoordigheid zeer in acht en werkte ook zonder lust, op het veld en in den tuin, zoo ijverig, ja met zulk een drift, dat niemand hem kon evenaren. Met smart ontdekten de ouders dat het met hun Samuel niet recht goed ging. Zij verzochten den predikant Bost eens met hem te willen spreken. Deze was een ernstig Christen en bezat diepe menschenkennis. Toen hij kwam, zat de geheele familie Gobat aan tafel; Samuel kon hem dus niet ontwijken. Hij werd onrustig en, zoo als hij het zelf uitdrukt, overbluft. De moeder bemerkte zulks, en wyl zij vreesde dat hij weg zoude gaan, en zij mede overtuigd was dat een gesprek onder vier oogen hier alleen heilzaam kon zijn, vroeg zij Samuel op zeer gewonen toon of hij den predikant niet een eind weegs terug wilde brengen. Hij nam het, schoon tegen wil en dank, aan. Gedurende een uur gingen beiden zwijgend naast elkander. Weldra keek Bost den jongen aan, en sloeg de oogen, in gedachten verzonken neder. Dat was niet zijne gewone wijze van doen. Gewoonlijk maakte hij geene omwegen, wanneer het gold zondaren wakker te schudden, veel- eer ging hij als een goed ruiters op het doel rechtstreeks af. Dat wist Samuel zeer goed en daarom drukte het hem dubbel, omdat hij vermoedde dat het onweder elk oogenblik zoude losbreken. Op eenmaal stond hij stil, wendde voor dat hij iets te doen had, nam een kort afscheid en ijld vliegend terug. Zijn hart klopte als een hamer. Zich losgemaakt hebbende van den boetprediker, vond hij toch geen rust. Hij moest blijven

staan en omkijken. Daar zag hij dat Bost tranen uit de oogen wischte. Deze onuitgesproken liefde trof den jongeling als een bliksemstraal. »Ja, dit oogenblik,» vertelt hij, »scheen ik mij zelf als de slechtste mensch op Gods aardbodem toe. Ik kon geen vrede meer in mijnen geestelijken dood vinden.» De eerste prikkel had zijn hart getroffen. Het was in Juli 1818. Samuel telde weldra 19 jaren. Hij was als een reus, ver over de zes voeten lang, en daarbij breedgeschouderd en zwaargebouwd; maar zijne trotsche jeugdige kracht was veel te zwak, om den prikkel te verwijderen die hem pijnigde; hij kon dan ook niet nalaten er tegen te velde te trekken. In dezen inwendigen tweestrijd bleef hij tot aan het begin van October. Ten einde zich te verzetten gaf hij den vrijen teugel aan zijne lichtzinnigheid. Dit gaf eenen jongen man lust en moed hem te verzoeken op eene wijze, die Gobat niet nader beschrijft, maar die zoo verfoeilijk was, dat den verblinden jongeling voor het eerst de oogen opengingen voor een gevaar dat hem geheel in zonde zoude doen wegvallen. Van dien oogenblik af had hij geen rust meer. Des daags arbeidde hij totdat hij schier uitgeput was, ten einde zijne gedachten te ontvlieden; 's avonds zat hij meestal aan de speeltafel om door kaartspelen aan zijne droefgeestige ge- waarwordingen te ontkomen.

Den 20sten October ging hij des Zondags, om zijne ouders te believeu, met hen ter kerke. Gedurende de godsdienstoefening sliep hij in, 's namiddags danste hij en ook den geheelen avond zoude hij volgens afspraak met zijne kameraden dapper kaartspelen. »Als ik nu», zoo verhaalt hij, »na den maaltijd opstond om mij naar de afgesprokene plaats te begeven, overviel mij

met eene onwederstaanbare macht en eene onbeschrijflijke gewaarwording het besef van Gods tegenwoordigheid. Ik keerde naar huis terug, nam mijn Bijbel en begon er in te lezen. Als ik echter dat heilige boek opensloeg, gevoelde ik mij zoozeer onder den toorn van God en zoo onwaardig om zijn heilig Woord te lezen, dat ik, uit vrees dat mijne ouders mijne inwendige gewaarwording zouden raden, het boek weder sloot en naar mijn kamer ging. Het was 's avonds tusschen 7 en 8 uur. Toen ik alleen was, bedacht ik mij eenige oogenblikken, wierp mij op de knieën en bad: O mijn Schepper, mij is gezegd dat Gij uwen eengeboren Zoon in de wereld hebt gezonden om zondaren zalig te maken. Als dat waarlijk zoo is, dan bid ik U, openbaar hem aan mij; want ik ben een verloren zondaar! Hoe meer ik echter bad, des te grooter werd mijn angst. Het was mij alsof er slechts ééne schrede ware tusschen mij en den eeuwigen, onherroepelijken dood. Nochtans bleef ik bidden en mijne zonden belijden tot 's morgens ongeveer drie uur, toen ik tot God zeide: »Heer, ik laat U niet gaan, tenzij Gij mij zegent, en als ik verloren moet gaan, dan wil ik hier in Uwe tegenwoordigheid op mijne knieën sterven!» Toen werd het licht in mijne ziele, en ik kon gelooven, ja vast gelooven, dat Jezus mijn God en mijn Heiland is, en dat Hij ook mij met zijn bloed gedoopt, gewasschen en tot zijn eeuwig eigendom heeft gemaakt. Deze uren behooren tot de meest gezegende mijns levens.» — Toen de vrede Gods de ziel des jongelings had vervuld, vond zijn lichaam ook spoedig rust. Hij sluimerde in, totdat de morgenschemering door het kleine venster in zijne kamer drong. Daardoor ontwakende, wilde hij opstaan,¹⁾ doch de

kracht had hem begeben en hij was gansch onbekwaam om zich op te heffen. Eindelijk kwam zijne moeder om naar den weggeblevene te zien. Toen zij hem in de oogen zag, zeide zij rustig: »Samuel, wat is er met u gebeurd? Uw gezicht heeft een gansch andere uitdrukking gekregen!»

HOOFDSTUK II.

DE RECRUTENTJED.

Samuel Gobat was inderdaad een ander mensch geworden. Hij was ten tweeden male geboren. Zijn uitwendig leven kreeg ook eene nieuwe gedaante. Als hij zich vroeger in zwaren arbeid afmatte om zijn geweten tot zwijgen te brengen, werkte hij nu om Gods wil van ganscher harte. De eerste liefde die in hem ontvlamde, vermoede hem niet. Na den last en de hitte des daags bracht hij halve nachten in plaats van bij spel en dans, in dankzegging aan God, zijn Heiland, door. Had hij de begeerte zijner kindsheid om predikant te worden, in den tijd zijner dwaling, over boord geworpen, nu kwam ze weder met kracht in hem terug; toch zocht hij die ernstig te onderdrukken, daar hij zich verplicht achtte bij zijne ouders te blijven, om hunnen ouderdom door zijnen arbeid te verlichten en te verzachten. Tegelijkertijd gevoelde hij zich nu bij zijn werk een gelukkig mensch, maar zag ook de onmogelijkheid in, ooit het Evangelie der genade te kunnen verkondigen; zijne ouders waren arm

en zijne voorafgaande studie was te gering. Hij had slechts de gebrekkige dorpsschool van Cremine bezocht, en dat slechts gedurende vier maanden in het jaar. Sedert hij dezelve ontwassen was, had hij niets voor zijne verdere ontwikkeling gedaan, en verstond geene andere taal, dan het slechte Fransch van zijn vaderland. Niettegenstaande dit alles, rees toch telkens de vraag bij hem op: »Hoe, als de Heer u toch werkelijk eens tot zendeling had verkozen?» Met deze vraag vervuld, begaf hij zich op zekeren Zondag in het nabijgelegen bosch, knielde neder, en bad den Heer dringend en vol vertrouwen dat Hij hem zijnen wil mocht te kennen geven. »Daarop ontving ik,» zegt Gobat, »de ontwijfelbare verzekering, dat Hij het doen zoude, schoon ik niet wist hoe.» Te huis komende ontmoette hij eene vreemde dame. Geheel onverwachts vroeg deze hem, of hij geen zendeling wilde worden? Zijn antwoord was snel en kort: »Zoodra de Heer mij daartoe roept, ben ik bereid!» Zonder er verder over te spreken, schreef de dame aan het pas opgerichte zendelingshuis in Bazel, en reeds na drie weken, kreeg Samuel eene oproeping om te komen. Met vreugde bereidde hij zich tot de reis. In zijnen nieuwen Zondagsrok bracht hij nog een afscheidsbezoek aan den landvoogd Von Rodt op het kasteel te Munster. Verbaasd keek de kleine, vriendelijke man tot den statig opgewassen jongeling op, leidde hem de hand op den breeden schouder en zeide: »Mijn jongen, gij zoudt een flinke grenadier zijn!» Samuel zette zich in postuur, hief zijne rechterhand op en antwoordde vroolijk te moede: »De Heer heeft ook grenadiers noodig!» Dat was een goed, en voor hemzelf een profetisch woord!

In het voorjaar van 1821 betrad Gobat het zendelingshuis in Bazel. Het dorpskind zag zich op eenmaal in eene nieuwe wereld verplaatst. In plaats van zeis en spade, kreeg hij pen en boek in handen, en in plaats van zijn boeren-fransch moest hij goed en wellevend-fransch leeren spreken, benevens Duitsch en Engelsch, Latijn en Grieksch, en ten laatste ook nog Hebreuwsch en Arabisch, en hetgeen voor zijne toekomstige roeping noodig was. Voorwaar, het zoude den jongen man alles wel als een maalstroom in het hoofd hebben kunnen dooreenloopen, doch het ware licht in zijne ziel ontstoken zijnde, bleef ook zijn hoofd helder en klaar. Het verborgen talent der talen, dat God in hem gelegd had, ontwaakte uit deszelfs sluimering, en zoo maakte hij weldra verrassende vorderingen. Zijn hoofd- en lievelingsstudie was en bleef intuschen de Bijbel, en zijn voornaamste les de spreuk van Luther: »Een krachtig gebed is de halve studie.» Daarom kon hij, bij de snelle ontwikkeling zijner zeldzame bekwaamheden, ootmoedig blijven. »Ik zie hem heden nog,» verhaalde na zijnen dood, eene oude Bazelsche probende, »zooals hij eens met eenen anderen broeder een latafeltje voorbij ons huis droeg, want hij was een zeer nederige broeder.» In den herfst van 1823 had Gobat den graad verkregen waardoor hij Bazel verlaten kon en in Parijs bij den beroemden leermeester Sylvester de Sacy het Arabisch verder kon leeren en zich op de studie van de Ethiopische en Amharische talen kon toeleggen. Bij zijne terugkomst werd hij te Auggen in Baden geordend, en toen, daar de Bazelsche Zending nog geen eigen Zendinggebied bezat, aan de Engelsch Kerkelijke Zendingvereeniging overgedragen. Voor hij naar Engeland reisde, had men volgens

het gebruik des huizes zijn portret laten maken. Tot nu toe hangt zijn beeltenis aan den Westkant van het Zendelings-museüm.

Nog acht maanden in Londen, en de recrutentijd liep ten einde. »Naar Abyssinië» klonk het bevel, dat in zijn oor muziek scheen te zijn. Dat land was een bergland gelijk zijn vaderland, en evenals dit vol van Gods wonderen. De taal, die men daar weleer sprak, de Ethiopische en die welke er nog gesproken wordt, de Amharische, was hij begonnen te leeren. Aan ieder-een scheen Abyssinië iets groots voor het koninkrijk Gods te beloven. Reeds de kamerheer der koningin Candace, die ten tijde der Apostelen, in dit land regeerde, had de eerste straal van goddelijk licht daarheen gedragen. Geen volle 300 jaren daarna was Meropius, een geleerde uit Tyrus, die op eene ontdekkingsreis, langs de kusten van Abyssinië, versch water wilde medenemen, met zijne reisgenooten door de inlanders vermoord; slechts twee hunner, den jongen Frumentius en Aedesius, had men in het leven gespaard, om hen als blanke wonderteekenen aan den koning voor te stellen. Door hen had het Evangelie zich te midden der bergen en dalen van het schoone, vruchtbare land een weg gebaand, en toen het in den loop der tijden ook bedorven werd, moest de kerk van Abyssinië, niettegenstaande al hare gebreken en ellende, toch steeds als eene oase te midden eener groote menschenhorde van Mohammedaansche en heidensche volken van Afrika worden beschouwd, vanwaar uit ter rechter tijd licht en leven naar het binnenland van het zwarte werelddeel zoude stroomen. Deze tijd scheen nu te zijn aangebroken. Een Abyssinische tolk, Abi-Rumi, was voor eenige jaren

in Kaïro zwaar ziek geworden en bij den toenmaligen Franschen consul Asselin verzorgd en genezen en had tijdens deze opdracht, den Bijbel in het Amharisch overgezet. Deze vertaling had Asselin in 1820 aan het Britsche Bijbelgenootschap verkocht en tengevolge daarvan had de Engelsche Kerkelijke Zendingvereeniging verzocht, alles in het werk te stellen, om door de kracht des Evangelies de verstorvene kerk van Abyssinië te doen herleven. Gobat en zijn vriend en medescholier in Bazel, Kügler, zouden de baanbrekende werktuigen zijn. Het schip was voor den aftocht bereid. Gobat scheepde zich in. »Voorwaarts naar Abyssinië!»

HOOFDSTUK III.

DE VOORPOSTEN VAN HET OUDE WONDERLAND EGYPTÉ.

Den 25sten April 1825 wierp het schip het anker uit voor het eiland Malta. Hier reeds moest Gobat leeren wachten. Hij kreeg het bevel, op Malta eenige Arabische geschriften voor den druk klaar te maken. Terwijl dit plaats had, stierf een Rooms-katholiek Maltezer, die door de prediking van den daar verblijf houdenden evangelist tot een levendig geloof in Jezus Christus was gebracht. Zijne begrafenis, die op protestantsche wijze plaats had, bracht een hevig oproer onder de dweepzuchtige bevolking teweeg. De zendelingen werden beschimpt en zelfs met steenen geworpen. Onmiddellijk daar-

op kreeg Gobat eene roeping naar Egypte. Hij vond geen ander schip dan een Maltesisch, dat reeds eenige twintigtallen van dweepzieke Maltezers onder aanvoering van eenen even dweepzieken priester en eenige ongeloofige officieren uit Spanje en Italië aan boord had. De eigenaar van het schip trachtte Gobat ten sterkste over te halen, om niet mede te varen; daar het de vraag zoude zijn, of hij als ketter, heelhuids er het leven af zoude brengen. Gobat lachte er om, en volgde zijne roeping. Doch nauwelijks had hij den voet op het dek gezet, of het ging hem als den rekrut, die voor den eersten keer kruit riekt en kogels hoort knallen. Eene volle lading spitsvondige aanmerkingen en vloeken wachtten hem. De officieren lachten luidkeels, dat een mensch nog zoo dom kon zijn aan den Bijbel te gelooven, en zijn leven voor de verbreiding van dat boek te wagen; de Maltezers braakten een stortvloed van smaadedenen en verwenschingen over hem uit en schaamden zich zelfs niet hem te bespuwen. Als hij zich wilde verdedigen, schreeuwde men zoo woest om hem heen, dat hij spoedig inzag dat het beste wapen was, stil en geduldig te verdragen. Dit duurde zeven dagen lang en zeven dagen was de zwaargebouwde reus zoo stil als een lam, schoon hij anders zoo heldhaftig was als een jonge leeuw, een rechte grenadier van God. In den achtsten nacht werden de reizigers eensklaps door een vreeselijk alarm uit den slaap gewekt. Midden op het schip, vlak bij de kruitkamer, was brand ontstaan en de vlam sloeg regelrecht naar boven. Elk oogenblik kon het schip in de lucht vliegen. Alles was in rep en roer. De priester en de Maltesers baden, schreeuwden, sidderden; de officieren riepen al de heiligen van den kalender aan. Op ieders

gelaat stond vertwijfeling te lezen. Gobat alléén bleef rustig. Nadat hij nauwkeurig de zaak in oogenschouw had genomen en zich overtuigd had dat hij niets ter hulpe kon aanbren- gen, zette hij zich in het gebed neder, en gaf zich met ziel en lichaam aan den Heer over. Op geheel onverwachte wijze werd het vuur gebluscht en de reizigers begaven zich weder ter ruste. Toen Gobat den volgenden morgen op het dek kwam, verwachtte hij niet anders als met den gewonen hoon en spot te worden ontvangen. Nochtans groetten hem de Maltezers met hun priester, evenals de officieren, beleefd en eerbiedig. Nog meer. De priester naderde hem schuchter en ootmoedig met een buiging en zeide: »In dezen nacht, toen wij allen in angst en vertwijfeling waren, zagen wij u zoo rustig zitten, alsof er niets gebeurd ware. Daaruit kan ik opmerken dat uw geloof het rechte moet zijn. Ik bid u daarom ons te willen zeggen, op welke gronden uw geloof rust.» Gobat was daarover niterst verheugd. Dagelijks, zoo lang de reis duurde, spijzigde hij hen met het brood des levens, dat zoeter is als honig en honigzeem.

Den 6^{den} September kregen zij Alexandrië in het gezicht, prachtig verlicht door den heerlijken zuidergloed. Dankbaar drukten allen de hand van Gobat, en bevalen zich aan zijne voorbede. Hij voer op een Nijlboot naar Kaïro, eene stad, die toenmaals nog meer als Damascus het geheel eigenaardig karakter van het Mohammedaansche Oosten droeg. Eerst op den 11^{den} dag kwam uit deszelfs nevel, de oude wonderstad met haar zee van huizen en de slanke, schitterende minarets tegen het Mokattam-gebergte, te voorschijn, alles roodkleurig getint, hetwelk een schouwspel opleverde dat zijn wederga niet bezit. En als hij nu zelf door die nauwe, hooge

rijen van huizen liep, was het een bont, hooren en zien vergaand gewoel en gedrang, van roepen en schreeuwen. Welk een sterk gekleurde kaart van volken, talen, kleederdrachten! Gobat was zeer blijde, als hij uit al dit gedrang bij zijne zendingbroeders Lieder en Müller rustig aankwam. Hij werd niet door de tooverkracht van het nieuwe aangetrokken. Hij verlangde naar Abyssinië, zijn oorlogsveld. Daarom was het voor hem een zware proef, als hij vernam dat hij wederom moest wachten.

In het begin der 17de eeuw hadden de Jezüieten en honderd jaren later de Franciskanen getracht, de Abyssinische kerk aan den pauselijken stoel te onderwerpen, doch waren na een' langen bloedigen strijd verdreven geworden. Sedert dien tijd stond de doodstraf op elke poging van eenig Europeaan om op Abyssinisch grondgebied te landen. Wat zoude Gobat nu beginnen? De Heer gaf hem een vonkje van hoop. Een Fransch geneesheer verhaalde, dat een kranke Abyssiniër Girgis (George) bij hem ter verpleging was, die in Egypte een' nieuwen Abuna of Patriarch zocht; want de Abyssiniërs kiezen altijd hun kerkelijk opperhoofd uit de inlandsche Christenen, nam. de Kopten. Zonder uitstel bezocht Gobat den zieke, werd echter in het begin met blijkbaar mistrouwen ontvangen, totdat hij hem de vier Evangeliën in het Amharisch aanbood, en met hem de heilige boeken las. Girgis ontdooide en werd spoedig zoo vriendelijk en vertrouwelijk, dat hij den blanke uitnoodigde met hem naar Abyssinië te gaan. »Gij kunt denken,» schrijft Gobat, »hoe blijde ik was, vooral omdat ik hem niet gezegd had dat zulks mijn grootste wensch was!» Girgis begaf zich in het Zendinghuis en werd Gobats

leermeester in het Amharisch, Gobat daarentegen onderwees hem in het Evangelie. Zij brachten den grootsten tijd van den dag en de lange avonden door met het lezen en spreken van het Amharisch. Behalve deze studiën trachtte Gobat Mohammedaansche en Arabische Christenen het Evangelie te leeren liefhebben. Doch de een zoowel als de ander sloot de ooren. De jonge krijgsheld verloor den moed. »Ik ben dikwerf zoo moede,» schreef hij, »van het aanschouwen van der menschen boosheid en ellende, dat ik de zee wel wilde overvliegen, om aan de overzijde voor God alléén te leven, want ik weet dikwijls niet wat ik doen zal, en ben in verzoeking te gelooven dat er geen geneesmiddel meer bestaat. Ik weet wel dat de oorzaak dáárin ligt dat ik den weg van God met mij niet genoegzaam versta; want de arme bewoners van Egypte, die in nare duisternis zitten, zijn niet verder van het leven Gods, als ik zulks eenmaal was; en de Heer Jezus deed mij voor Hem nederknielen en nam mij als zijn kind aan; doch in zulke oogenblikken is mijn geloof verduisterd, en mijn vleesche-lijk verstand doodt de liefde, derhalve heb ik met mijne broeders de voorbede der kinderen Gods zeer noodig. Het was goed dat Gobat in een land leefde, welks verleden hem met geloofsmoed voor de toekomst moest vervullen. Een blik van den berg, waarop de citadel is gebouwd, die de stad ten Zuiden afsluit, doet een reeks van herinneringen voor het oog des geloofs ontstaan, die zoowel de nietigheid van den heerszuchtigen mensch doet gevoelen, als de wondermacht van God, die uit kleine oorzaken, dingen van eeuwig gewicht doet ontstaan. Even duidelijk, als konde men die met een steenworp bereiken, ziet men aan de wallen

de eeuwenoude pyramiden van Gizeh, die reusachtige grafsteden, welke niettegenstaande de wachthoudende, raadselachtige Sphinx de in haar rustende mummiën der Faraonen niet voor roof en verwoesting vermocht te behoeden. Op de plaats, waar thans op ongeveer een mijl afstands, velden van graan en bosschen van palmboomen staan, bevond zich eenmaal het trotsche Memphis, de hoofdstad der Faraonen, en daarin de afschuwelijke tempel van den Egyptischen god Phtha, de oudste der gansche wereld, waar de wereldveroveraar Sesostris of Ramses II, die zich voor een god uitgaf, zijn kolossaal standbeeld oprichtte, totdat hij, blind geworden zijnde, zichzelf het leven benam. Heden ten dage is er niets meer van deze pracht en heerlijkheid overig als het reusachtige godenbeeld, hetwelk op zijn aangezicht in een groot gat onder de palmboomen van het ellendige dorp Mitrahenny, ter aarde ligt. Ter rechterzijde stroomt de Nijl als een zilver lint, waarin het biezenkistje met het weenende kindje lag, door wien God, niettegenstaande het woeden en moorden van Farao, dat volk redde, waaruit het Heil der wereld zoude ontstaan. Zoude op zulk een bodem het hart des Christens niet vast en zijn oog niet helder worden! Vol hoop schreef Gobat in dat vaderland: »Wij weten tot onzen troost, dat er een dag komt, dat alle knie voor Jezus gebogen zal worden, en alle tong zal belijden, dat Jezus Christus de Heer zij, ter eere Gods, des Vaders!»

HOOFDSTUK IV.

DE EERSTE TOCHT NAAR HET HEILIGE LAND.

Het hart van Girgis was intusschen steeds warmer geworden. Hij vertelde aan Gobat dat er in Jeruzalem een Abyssinisch klooster bestond, hetwelk door de inwoners voor bijzonder heilig werd gehouden, eene persoonlijke aanbeveling vandaar zoude de beste geleibrief zijn naar Abyssinië. In dat klooster verstond men ook nog de Ethiopische taal, die in Abyssinië zelf onbekend was, ofschoon zij alleen bij de godsdienstige liturgie werd gebruikt. Dit deed Gobat het besluit nemen, met Kuzler en Girgis het heilige land te bezoeken. In Februari 1827 landden zij in Beyrut, aan den voet van den schoonen, maar nu van cederen ontdanen, Libanon. Door de Amerikaansche zendelingen, die daar sedert 1823 werkzaam waren, als broeders ontvangen zijnde, reisden zij te paard over den Libanon en Anti-Libanon naar Damascus. Op de bergen heerschte de pest, en in het betooverende Damascus gloorde het vuur van volksoproer. Zonder hindernis van deze beiden, trokken zij van Damascus naar Jeruzalem, langs denzelfden weg die eens door Paulus was betreden. In de stad Safed, die ten Noorden van Galilea op eenen hoogen berg gelegen is, en eene der vier heilige steden der Joden wordt genoemd, ontmoetten zij een jongen man van den Libanon, Jozef ge-

naamd. Deze was verplicht geworden , uit zijn huis te vluchten , daar hij zijn Bijbel , dien hij begonnen was te onderzoeken , den priesteren niet ter verbranding wilde afstaan. Deze vluchteling sloot zich bij onze reizigers aan. Hoe dieper zij in het land drongen , en hoe meer zij christelijke en joodsche ellendigen of trotsche van tulbanden voorziene Moslems ontmoetten , des te meer bloedde Gobats hart. Hij zag alles bewaarheid , wat God voor vele tijden aan zijn afvallig volk had gezegd. Het scheen hem zelfs toe , dat de lucht en de dampkring anders waren geworden , want te vergeefs zag hij naar de palmboomen rond , die eenmaal berg en dal versierden en hoewel er hier en daar nog eene enkele treurig en eenzaam was opgeschoten , zoo miste die toch de kracht om vrucht voort te brengen. Half April reed het troepje de , met tin bedekte poort van Damascus , te Jeruzalem binnen. Zelfs het meest scherpziende oog kon niet meer ontdekken dat dit de heilige stad was , waar God de verlossing der wereld had volbracht. Alles wat Gobat zag en hoorde , getuigde veeleer van den vloek die op dat land en deszelfs inwoners rustte , zoowel ten aanzien der halve maan op de minarets , als die menigte van honden , die zonder meester in de vuile straten jankten.

Sedert meer dan duizend jaren werd het zuivere woord van God , dat van Jeruzalem over de gansche wereld werd verspreid , niet meer in Jeruzalem gehoord. Mohammedanen en Joden moesten in gelijke mate aan den afgodischen staat der onderscheidene christelijke belijdenissen , aanstoot nemen. Iets daarvan zoude Gobat reeds op zijn eerste bezoek in het Abyssinische klooster ondervinden. De weg daarheen voerde hem voorbij de kerk van het heilige graf , waarin ter rechterzijde ,

ongeveer twintig trappen hoog, de rots van Golgotha en in het midden onder de hoofdoepel het graf en de plaats der opstanding werden getoond. In het voorportaal hielden Turksche soldaten de wacht, opdat de ontaarde Christenen elkander in hun eigen heiligdom niet bloedig zouden beoorlogen, zooals zulks pas bij het Grieksche paaschfeest plaats had gegrepen, en dikwerf na dien plaats had; want in plaats van het vuur des Heiligen Geestes over zich zelve en hunne kudde van den opgestanen Heiland af te smeeken, logen de priesters het volk voor: in den paaschnacht zet God z. g. van uit den hemel de waskaars in vlam, die deze bedriegers zelf in de kleine grafkapel ontsteken, en dan met een Halleluja-geroep door eene kleine opening in de muur aan de bedrogene schare toereiken, die jammerend, schreiend en klagend zich daarop werpt, daar ieder de eerste wil zijn om zijne kaars aan het hemelsche vuur te ontsteken.

De droefheid van Gobat was niet minder groot, toen hij het Abyssinische klooster binnentrad dat ten Oosten van de grafkerk ligt. De monniken toonden hem met de grootste vriendelijkheid in het voorhof des kloosters, den olijfboom, waaraan volgens hunne verzekering, Abraham ter gelegenheid der offerande zijns zoons, den ram had vastgebonden; doch eenige kennis aan goddelijke dingen konden zij hem niet bewijzen, daar zij die in 't geheel niet bezaten. Even ellendig als hun uitwendig leven, ging ook hun innerlijk leven te loor. Was het zoodanig in de heilige stad gelegen, hoe zoude het dan niet in Abyssinië zijn!! Elken dag bezocht Gobat het klooster om met de monniken Amharisch en Ethiopisch te spreken, en in zijne gesprekken het beste dat hij zelf bezat op het hart te

drukken. Hij kon niet bemerken dat zij de aangeboden paarlen aannamen; daarentegen wie zoude niet aan het Godsgericht hebben gedacht, hetwelk over het goddelooze volk van Sodom en Gomorra losbrak, hoe bespottelijk zulks hem ook nog een uur te voren mocht toeschijnen! Eenmaal was die streek een paradijs. Thans groeit op dien ziltigen bodem in den ganschen omtrek slechts hier en daar een doornhegge; zelfs in het water sterft elk levend wezen, hetzij visch of mossel, die uit de Jordaan derwaarts afdrijft. Jozef maakte eenige angstvallige opmerkingen. Snel vatte Gobat zijne hand, en sprak met de warmte der overtuiging: »Zoo zegt de Heer, komt tot Mij, allen die vermoeid en beladen zijt, Ik zal u ruste geven.» Deze woorden hadden zulk eenen weldadigen invloed op het gemoed van den jongen man, dat hij van vreugde opsprong en verklaarde, dat hij eveneens Jezus als *zijn* Heiland wilde aannemen en toebehooren. Zijn volgend leven heeft het zegel op zijn woord gedrukt. Hij werd leeraar aan de zendelingsschool te Kairo en Gobat kon reeds den 10^{den} Jan. 1828 van hem schrijven: »Deze Syriër is een tweede Apollos, machtig in woorden, en niemand kan hem weerstand bieden, vooral niet wanneer het bewijsplaatsen uit den Bijbel geldt.»

In het midden van den zomer was Gobat het Amharisch machtig en daarmee was het hoofddoel van zijn verblijf in Jeruzalem bereikt. Vóór zijne afreize werd hij nog eens naar den Olijfberg gedreven, waar hij zoo menigmaal verkwikking voor lichaam en ziel had gevonden. Langs de Via Dolorosa of lijdensweg, voorbij de poel van Bethesda leidt de weg door de Stefanuspoort, daalt den berg Moria af, doorloopt het dal Kidron, waarin echter de wandelaar slechts

in den regentijd eene hoeveelheid water vindt, en stijgt dan langzaam den Olijfberg op. Hier ligt dicht aan den weg het stukje land met de eeuwenoude, holle met steenen gevulde olijfboomen, hetwelk men Gethsemané noemt. Thans is het met muren en heiningen omtuind; toen had men er nog eenen vrijen toegang. Is het nauwelijks aan te nemen, dat de Heer hier zoo na aan de stad en den weg, in de bangste nachtelijke uren eene plaats des gebeds heeft gezocht, zoo heeft Hij toch in elk geval ergens hier op dezen stillen berg op zijn aangezicht gelegen en den bodem met zijn bloedzweet gedrenkt. Geheel in deze zaak verdiept zijnde, zag Gobat op die eerwaardige stammen en derzelve geweldige kruinen neder. Toenmaals verhieven zich de onvruchtbare, steile rotswanden van Moria, en daarop de oostelijke wallen van Jeruzalem met hunne tinnen en torens, daarachter het breede plein des tempels en daarboven uitstekend de koepel der moskee van Omar, of de rotsdom, waaronder zich de grootste, naakte rots bevindt, de dorschvloer van Arauna, waar Abraham Izaak wilde offeren, waar David zag, dat de Engel de verwoestende hand over Jeruzalem uitstreckte, en daarna een brand- en dankoffer bracht, en waarop eindelijk Salomo den tempel bouwde, waarin de Heer boven de Cherubim troonde (2 Sam. 24, 25—1 Chron. 23 : 1—2 Chron. 3 : 1).

Dit alles zag Gobat voor het oog zijns geestes voorbijgaan, hij zag hoe de Heer op de ezelin gezeten, omringd van het juichende volk, dienzelfden weg langs trok, dien hij voorbij was gekomen, den Kidron overstak, den berg Moria besteeg en in den voorhof des tempels de geesels nam, ten einde

het huis zijns Vaders te zuiveren. »O, dat Gij ook heden door de kracht Uwes Geestes uwen tempel reiniget, Gij almachtige en barmhartige God!»

Intusschen was Gobat tot aan de plaats gekomen, waar de weg zich om den berg wendt en Bethanië zichtbaar wordt. Hier stond hij stil, vol inwendige vreugde. Op Golgotha en in de kapel der Opstanding was hij immer ter neder gedrukt. Want al kon men aannemen dat het werkelijk de plaatsen der kruisiging, van het graf en der opstanding waren, gelijk zoo vele geschiedschrijvers trachten te bewijzen, zoo waren die echter voor zijn gevoel door smakelooze pronk en praal, evenzeer bedorven als dat de schitterende ceremoniën de oostersche kerken, van de levenwekkende, liefelijke kern des Christendoms, hadden beroofd! Bovendien had nem het afkeer wekkende, onheilige menschengewoel aan deze plaats altijd gehinderd, daar het hem onmogelijk was, zich in stille overdenking van al hetgeen hier had plaatsgegrepen, te verdiepen. Hier echter, onder Gods vrijen hemel was hij alleen met zijnen God, en met een tot dusver ongekende kracht grepen hem de wonderen van liefde aan, waarvan de Olijfberg en Golgotha eens getuigen waren! Als een overwinnaar stond hij daar, hoewel de hitte van den strijd hem nog te wachten stond.

HOOFDSTUK V.

IN GEVAREN VAN MOORDENAREN, IN DE WOESTIJN.

Kort na hunne reis, namen Gobat en Kugler de terugreis aan, door Nikolayson en Müller vergezeld, die sedert korten tijd als zendelingen in Jeruzalem werkzaam waren. Na drie uren loopens zagen zij de overblijfselen van eenen spitsen kerktoren voor bedevaartgangers voor zich liggen, omringd van huizen, olijf- en vijgeboomen. Ginder lag het oude Kiriath-Jearim, waar ten tijde van Samuel de van de Filistijnen teruggezonden arke des verbonds gedurende twintig jaren bleef staan.

In het begin dezer eeuw woonde in dit dorp een berucht straatroover en bandietenhoofd, die zijn naam Abu Gosch aan die streek heeft nagelaten. Zijn kleinzoon had met den naam ook het beroep van zijn grootvader overgenomen. Gedachtig aan de alom bekende wandaden van dezen man, naderden onze vrienden het onherbergzame oord. Plotseling kwam hun een ruiter uit het bosch te gemoet. Het was Abu Gosch zelf, een schoon,forsch man met zwaren zwarten baard en donkere schitterende oogen, volgens Arabische gewoonte een bruin met wit gestreepte wollen mantel om de schouders geslagen, en om het hoofd de bonte, met kwas-ten voorziene zijden doek, die door een driedubbele knoop

werd vastgehouden. Achter hem volgde eene gansche schare van boogschutters. Vol tegenwoordigheid van geest liep de reusachtige Gobat op den hoofdman toe en gebruik makende van de hem bekende wijze des lands, groette hij hem met de schoone woorden: »Uw morgen zij gelukkig!» en rustig, alsof hij voor een kind stond, vroeg hij, hoe ver hij nog van Abu Gosch was. »Wat wilt gij daar gaan doen?» antwoordde de roover norsch. »Ik wil den hoofdman Abu Gosch, van wien ik zooveel heb gehoord, een bezoek brengen!» zeide Gobat. De gelaatstreken van den hoofdman helderden zich op; vriendelijk geleidde hij de reizigers door de enge straatjes, totdat zij zijn kasteel bereikten. »Zijt welkom!» zeide hij op zwaren toon. Zij traden binnen. Op den divan nedergehurkt, rookten zij met hun gastheer de pijp des vredes, en gevoelden zich in dit rooversnest gerust en welgemoed. Te hunner eere werd een schaap geslacht, het vleesch echter niet met mes en vork, maar met de handen verdeeld. Toen zij met smaak er van nuttigden, zag Gobat uit het raam, hoe de soldaten van Abu Gosch een karavaan van pelgrims aanvielen, en geheel uitplunderden. Gobat bad Abu Gosch voor hen om verschooning. »Laat hen trekken, die onschuldigen!» Abu Gosch wenkte. Zijne lieden gehoorzaamden, en in vrede konden de pelgrims hun weg vervolgen. Den volgenden morgen geleidde Abu Gosch zijne gasten tot aan de grenzen van zijn rijk. — Nu is dat rooversnest geheel uitgeroeid, en het geheele geslacht van Abu Gosch aan het oordeel Gods overgelaten.

Van Jaffa sloeg Gobat nu den weg zeewaarts in; op een later bezoek in Palestina reisde hij, en dat wil ik hier te ge-

lijkertijd inlasschen, door de woestijn naar Egypte terug en dat wel op het schip der woestijn, de kameel. Dagen lang zag hij met zijn reisgezel, Dr. W. niets als zand, steenen en lucht. Spoedig staken hem de stralen der zon als pijlen, weldra verhief de woestijnwind het zand als zuilen omhoog of hulde de reizigers in eenen ondoordringbaren nevel. Weldra zagen zij aan den horizon de bedriegelijke Fata Morgana, die zeeën van damp met oevers als een paradijs voor hunne oogen spiegelde, een waar beeld van aardsche genietingen en verwachtingen, die het bedrogen hart een Elysium schildert daár waar niet anders als een woestijn is te vinden.

De kameel loopt niet als het paard of de ezel; hij heft veeleer voor- en achterpoot te gelijk omhoog. Daardoor gevoelt men een onophoudelijk heen en weder schommelen, gelijk op een schip. Gobat verdroeg zulks uitnemend; zijn vriend echter schommelden allengs de ingewanden heen weder in het lijf, en zijn hoofd deed hem zooveel pijn, alsof hij aan de zwaarste zeeziekte leed. Als zij nog een dagreis van Kairo verwijderd waren, begon de arme dokter te huilen als een kind. Gobat wist dadelijk allerhande belangrijke dingen te verhalen, waardoor W. voor een tijd zijne ellende vergat. Doch weldra riep hij vertwijfelend uit: »Ik kan niet meer! ik moet afstijgen en hier blijven liggen!» Gobat, die wel wist hoe bezwaarlijk het zoude zijn, ver van alle menschelijke hulp, de kameel weder te bestijgen, zeide rustig: »Nu, welaan dan, als het zoo zijn moet stijg dan af. Ik blijf bij u, totdat de roovers ons hier overvallen en ombrengen.» »Ach,» zeide de dokter, »dan is het toch beter op den kameel te sterven. Verder dan maar in Gods naam.» Na twee uren begon hij echter opnieuw:

»Mijne kracht is uitgeput. Ik kan geen schrede verder,» en drukte daarbij als in vertwijfeling het ontbloote hoofd. Gobat, die ook reeds moede was, verloor den moed niet. Slechts nog knorriger riep de dokter uit: »Gij hebt mij reeds te lang teruggehouden. Zoo terstond stijg ik af.» »Maar, mijn vriend,» zeide Gobat vriendelijk, »als gij hier afstijgt zult gij versmachten; slechts nog twee uren moed gehouden en dan zijn wij in Kaïro.» »Neen nu, nu stijg ik af; hier wil ik sterven!» »Dan stijg ik ook af,» hervatte Gobat, »en sterf met u!» De sterke liefde van Gobat oefende eene wonderbare kracht op zijnen vriend uit. De reis werd voortgezet, en binnen twee uren bereikten zij hunne woning in de gewenschte Kalifenstad.

HOOFDSTUK VI.

EINDELIJK NAAR ABYSSINIË.

Te dezer tijd lagen twee Abyssiniërs, van allen verlaten, in Kaïro krank. Zij heetten Ali en Malo, en waren van Saba-Gadis, een Abyssinisch vorst, met eene opdracht en een verzoek aan den onderkoning van Egypte, belast. Deze wilde de vreemdelingen niet binnenlaten, omdat hij hen voor dwee-pers hield. Om hun ramp nog grooter te maken en alzoo hun hart voor Zijn woord te openen, had God hun nog met krankheid geslagen. Gobat hoorde van hen, verzorgde hen, overtuigde zich van hunne oprechtheid, en bewerkte dat hun

verzoek werd ingewilligd. Vol vreugde schreven zij aan hun vorst dat twee blanken, die als leeraren naar Abyssinië wilden reizen, hen in Kairo als engelen Gods hadden ter zijde gestaan. »Breng hen mede,» antwoordde Saba-Gadis, »en draag zooveel mogelijk zorg voor hen.» Hoe luide klopte Gobats hart als hij dit vernam. Was het niet alsof de Heer zelf hem bij de hand had genomen! Den 22sten Oct. 1829 begaf hij zich met Kugler en zijn begeleider, den timmerman Aichinger op reis naar het land zijner begeerte. — Abyssinië, vroeger Ethiopië geheeten, is ongeveer zoo groot als oud-Pruissen en telt 34 millioenen inwoners van Semietischen afkomst en bruin gekleurd. Het land bestond toenmaals uit drie koninkrijken, het oostelijke Tigris met de hoofdstad Adowa, het westelijke Amhara met de hoofdstad Gondar, en het zuidelijke Schoa met de hoofdstad Ankobar. Eerst voerde de reis door de woestijn naar Suez, vervolgens met een Arabisch vaartuig, dat hem slechts een derdehalf voet hooge ruimte als legerstede verschaftte, over de brandende Roode Zee naar Massowa, de Abyssinische hoofdstad, waar Saba-Gadis, de vorst van Tigris, zijn verblijf hield. Hij nam de reizigers als oude geliefde vrienden bij zich in huis. Sedert twee jaren was zijn geweten ontwaakt. Zonde en schuld drukten als een zware last op zijn gemoed. Om rust te vinden had hij een groot deel van zijn vermogen aan de armen gegeven, en nochtans had hij de gewenschte rust niet gevonden. Hoe liefelijk moesten hem dan de voeten der boden des vredes toeschijnen, die hem vrede kwamen verkondigen. Ootmoed en waarheidsliefde waren de schoone vruchten van zijn ontkiemend geloof. Zoodra hij de zendelingen

meer van nabij had leeren kennen, zeide hij menigmaal: »Gij zijt oprechte Christenen; gij hebt de waarheid lief; maar wij zijn allen leugenaars, en ik ben niet beter als de anderen. Even ernstig als het zijne, ging het welzijn zijns volks, hem ter harte. Daarom bedroefde het hem zeer, toen Gobat hem mededeelde dat hij verder naar het Westen, naar Gondar moest trekken, daar hij zich bijzonder op de Amharische taal had toegelegd, terwijl Kugler beter den tongval van Tigris verstond. »Ach,» zeide de koning, »waarom hebt gij gewacht tot mijn hart zich aan het uwe heeft gehecht, om nu van scheiden te spreken? Ik ben met Gondar in oorlog, ik kan u niet beveiligen zooals ik het zoude willen.» Hij rustte Gobat, alsof deze zijn eigen kind ware, ter reize uit, gaf hem een inwoner van Gondar, Emmaha geheeten, als geleider mede, en schreef tevens aan zijne bittere vijanden, die hem den oorlog hadden aangedaan, den koning Ubi van Senem en aan Raas Marie, den koning van Amhara: »Al waren zij zijne vijanden, zoo konden zij toch zijn vriend Gobat, die een bode Gods en een verkondiger des vredes was, in vrede aannemen.» Den 25sten Febr. 1830 verliet Gobat Adigrat. Zijn grootste schat bestond in de vier Evangeliën in de Amharische taal. Toen hij zich na het afscheid van Kugler en Aichinger in den vreemde alleen bevond, werd hij door een sterk gevoel van zonde en ommacht ter neer gedrukt. »Ik beled God mijne zonden,» schrijft hij, »en smeekte Hem met mij mede te gaan, en voor alle gevaren die ik te gemoet ging te bewaren, en bovenal voor de zonde, en mijne reis voor het heil van sommige zielen te willen zegenen.» Hij wenschte den Abyssiniër, een Abyssiniër te worden en

nam daarom hunne kleederdracht aan. Een korte broek, en een groote doek in den vorm van een mantel om het bovenlijf, zoodanig was zijne kleeding. Kousen en schoenen bezat hij niet.

Barrevoets en zonder hoed vervolgde hij zijn weg, van boven de stralen der zon, van onderen rotsblokken en doornstruiken.

Toen de doornen en puntige steenen op zijne ongewone tochten in zijne voetzolen drongen, voelde hij de pijn even sterk als gij het zoudt hebben gedaan, lieve lezer. En toch moest hij die pijn blijven verdragen, daar anders de stof in de opene wonden zoude gedrongen zijn en ontsteking zoude hebben veroorzaakt. Nietteenstaande dit alles trok hij moedig voorwaarts over berg en dal, want van de majestueuze bergen rondom, hief hij zijne oogen op tot de bergen vanwaar de hulp tot ons pelgrims, komt.

Des nachts vond hij zelden een herberg voor zijne vermoeide ledematen, nimmer een ordentelijk bed. Om zich voor de slangen te behoeden, waarvan het in Abyssinië wemelt, koos hij op zekeren avond een rechtstandig rotsblok tot nachtleger, die van boven af slechts drie voet lang en niet veel meer als anderhalf voet breed was. Dáár sprong hij op, trok eerst, zooals hij des avonds gewoon was te doen, twintig á dertig doornen uit zijne voeten, beval zich aan Gods hoede en sliep dan op zijne elbogen rustende, zoo rustig in, alsof het een kussen ware. Op eenen anderen keer, toen hij den ganschen dag geen stukje brood had geproefd, kwam hij half ziek op eene rustplaats aan. Hij wierp zich op den grond, kreeg hevig de koorts, sprak wartaal, doch sliep

spoedig in. Om 10 uur ontwaakte hij. De regen viel met plassen neder. Het water liep onder hem heen en zijne kleederen waren door en door nat. Hij zocht een grooteren steen tot kussen om niet met het hoofd in het water te liggen en sliep toen weder in. Toen hij 's morgen ontwaakte, was die gansche streek als in een rivier veranderd en hij lag er midden in; maar de koorts was geweken en hij gevoelde zich zoo frisch, dat hij denzelfden dag tien uren verloop kon.

Den 26sten Maart bereikte Gobat eindelijk het van bosschen omringde Gondar met deszelfs 44 kerken. Koning Ubi, slechts 31 jaar oud, was gereed om met een leger van 3 à 4000 man te velde te trekken. Gobat sprak hem op den openbaren weg aan. Ubi nam plaats en deed den vreemdeling naast hem zitten. Rondom stonden officieren, soldaten, priesters, muildieren, een bont gewemel door elkander. De koning, klein van gestalte, droeg geen bijzonder teeken zijner waardigheid, maar was alleen met een witten mantel bedekt. Zijn zwart haar viel naar 's lands gebruik, in krullen tot op de schouders neder. Gobat keek hem glimlachend met zijne levendige oogen in het bruine doch aangename gezicht, en overhandigde hem vol eerbied een Amharisch evangelie. Vol vreugde nam Ubi het in de hand en vroeg: »Waarom zijt gij in dezen oorlogstijd hier gekomen?» »Ik wist niet dat het hier zoo onrustig was,» antwoordde Gobat. »Doch ik vreesde God en ik weet dat ook te midden van de onrust des oorlogs de Heer regeert en dezulken weet te behoeden, die Hem aanroepen.» De koning stond op en sprak, zich tot zijne officieren wendende: »Ziedaar een echte blanke.

Zijns gelijke hebben wij niet gezien." Toen keerde hij zich tot de priesters. »Ik beveel dezen vreemdeling aan uwe hoede; als hem iets kwaads overkomt, dan eisch ik het van uwe hand!"

HOOFDSTUK VII.

EEN GOED RIDDER.

Naarmate Gobat het land en volk beter leerde kennen, des te meer bloedde zijn hart over al de vlekken waarmede de Abyssinische kerk besmet was. Hoofd en leden waren krank, leer en leven bedorven. De Bijbel was onbekend, een duister ongeloof en eene onoverwinnelijke lust tot twisten het element des volks. De priesters bedreven meer als joodsche woeker en lust tot leugen en onkuischheid lag als een ban over het gansche land. Alleen de kracht des Evangelies kon hier genezing brengen. Daarom was het Gobats vurigste streven, zijne Amharische Evangeliën onder het volk te verspreiden. Zij zouden als het zwaard des Geestes tegen het bijgeloof kampen en als het zaad der wedergeboorte een nieuw leven te voorschijn roepen. De tijding dat in Gondar het woord van God in de moedertaal te krijgen was, liep van huis tot huis, van dorp tot dorp. Rijken en armen verschenen uit hunne bergen, en zochten naar de heldere bron, die aan elk hart de rechte lafenis schenkt. Toen Gobat aan

den gouverneur van Gondar, Cantiba Kassai, het Evangelie schonk, riep deze: »Een vreemdeling die mij niet kent, en dien ik niet de geringste weldaad bewezen heb, brengt mij het Woord des levens! Had hij mij 1000 thalers geschonken, dan zoude zulks niets zijn in vergelijking van dit boek. Want het Evangelie is de weg die mij tot het eeuwige leven leidt.» Den geheelen dag hield hij het geschenk in de hand en toonde het vol vreugde aan al zijn bezoekers. Eenige dagen later kwam Cantiba den zendeling op de markt tegen en verzocht hem, ten aanhoore van allen, toch zoo dikwijls te komen als hij konde. Zulks hoorde de neef van Etchegua, de overste der monniken en schreeuwde: »Belijdenis verwoest de harten!» Waarom vroeg Gobat rustig maar met luide stem, waarom zegt dan onze Heer Jezus Christus: »Gaat henen en verkondigt het Evangelie allen volken? Wilde Hij dan dat alle harten zouden verwoest worden?» Verslagen keerde de vijand zich af en Gobat bleef als overwinnaar op het veld.

Een voorval waarin zich klaarblijkelijk zoowel het dwaze en liefdelooze bijgeloof der Abyssinische priesters, als de wijsheid en liefde van Gobat openbaarde, brak zeer krachtig de baan voor het Evangelie. In het begin van Mei namelijk liet Ozoro Waleta Feclit, de voornaamste dame uit Gondar, Gobat ontbieden; haar broeder Gojar Heilu was sedert geruimen tijd bezeten en al de priesters te zamen konden den boozen geest niet uitdrijven. Gobat kwam en vond de kranke aan handen en voeten gebonden liggen. Rondom hem sprongen en schreeuwden de priesters gelijk vroeger rondom het altaar van Baäl.

Vriendelijk trad Gobat op den kranke toe, en zeide: »Zij

denken allen dat gij van den duivel zijt bezeten; men wil mij ook bewijzen dat de booze geest in uw lichaam is gevaren, daar uwe oogen zoo rood zijn. Als gij mij echter veroorlooft u een weinig bloed af te nemen, dan zullen al deze lieden zien, dat gij even zoo min bezeten zijt, als zij; want uw toestand komt alleen daaruit voort dat gij te veel bloed hebt." — »Gij alleen zijt mijn vriend," zeide de kranke, »doe met mij zoo als gij wilt!" Gobat gaf hem een stevige aderlating. Na weinige dagen was de man gezond. Als een loopend vuur vloog het bericht door stad en land. Den 10^{den} Mei bevond Gobat zich weder in het huis van Ozoro Waleta. Den ganschen dag was het huis van menschen omringd, inzonderheid drong een jong, half uitgehongerd mensch, uit Demja, tot Gobat door. Reeds gedurende de laatste veertien dagen was hij hem overal gevolgd, maar had zich steeds op een' eerbiedigen afstand gehouden. Thans trad hij vrijmoedig, doch bescheiden naar voren en zeide: »Gisteren heb ik vernomen dat gij aan een jongen man uit Damot de Evangelien hebt geschonken. Ik dacht dat gij ze slechts verkocht. Ik bezit niets om ze te kunnen koopen, zelfs kan ik geen eten koopen. Nu bid ik u mij een Evangelie te willen geven. Ik heb nog een vader en drie broeders, wij wenschen allen het Evangelie te leeren kennen." Gobat gaf hem het boek dat hij vroeg. De jonge man kuste het en zeide onder tranen: »Ik heb wat ik begeer. Nu kan ik vroolijk terugkeeren. In de hoop van een Evangelie te kunnen verkrijgen, heb ik veertien volle dagen honger geleden." Tot laat in den nacht kon Gobat niet aan zijn middagmaal beginnen, zoo groot was de toevloed van nieuwsgierigen. Ieder gevoelde dat liefde tot

hem den blanken vreemdeling bezielde, elkeen was innerlijk aangedaan op het zien hoe deze krachtvolle man ootmoedig als een kind voor hem stond; een ieder liet zich stilzwijgend bestraffen, als deze zachte vriend eensklaps met onveranderlijke waarheidsliefde en zonder menschenvrees, het kwaad in het licht stelde. Waar hij ging of stond, daar binnen of buiten, overal werd hij met vragen overladen, door hen die al het mogelijke en onmogelijke over goddelijke dingen van hem verlangden te weten. »Ik weet slechts wat in Gods Woord staat,» antwoordde Gobat gedurig; »wat God ons over Zijn wezen en doen niet heeft geopenbaard, daarvan weet ook ik niets.» Op zekeren dag den 15^{den} Mei had een alaka, d.w.z. een geleerde, ten aanhoore van eene menigte toehoorders, den zendeling met allerhande strikvragen willen vangen. Wederom gaf Gobat ten antwoord: »Dat weet ik niet; want Gods Woord zegt daar niets van.» Toen zeide de alaka: »Het is de eerste keer dat ik een blanke heb hooren zeggen, ik weet het niet; de anderen zijn geheel en al zooals wij. Zij doen alsof zij alles weten, schoon zij even onwetend zijn als ieder van ons.» Op eenmaal verhief zich uit de schare Habeta Selasse, een jonge man uit het koningrijk Schoa, die reeds sedert verscheiden weken Gobat op de hielen gevolgd was, en sprak tot de gansche menigte: »Ja zoo is het; zoo dikwerf ik hem eene vraag heb voorgelegd over punten die niet in den Bijbel staan, zegt hij steeds: »Ik weet het niet,» en daarmede heeft hij mijn geheele vertrouwen gewonnen.» En nu ving Gobat aan: »Wat in den Bijbel staat en God ons zegt, dat zal ik u ook zeggen!» en leidde hen toen van het vasten en twisten, van

Maria en de heiligen tot Jezus Christus zelf heen, die elk berouwhebbend zondaar tot het Vaderhart Gods terugleidt.

Steeds voelden de Abyssiniërs zich sterker en sterker tot den zeldzamen man aangetrokken. Zij verzochten hem hun Abuna, overste herder, te worden; zij zeiden zelfs dat hij de aartsengel Michael was, die uit den hemel gekomen was om hen te helpen en knielden voor hem neder. Deze bijgeloovige menschenvergoding deed hem echter meer verdriet als alle zijne lichaamssmartten. God bezocht hem namelijk in Gondar met velerlei ziekten, eerst met eene hevige oogontsteking, daarna in Juli met een zwaren aanval van koorts die verscheidene weken aanhield. Al zijne ledematen trilden van hevige pijn. De goede lieden waren bevreesd voor zijn leven. Zij wilden hem beduiden, dat hij betooverd was, en dus al die booze geesten door een krachtig toovermiddel moest verdrijven. Op zekeren dag was zijn kamertje weder met vrienden gevuld. In hunnen angst schreeuwden zij hem onophoudelijk in het oor: »De Bubas, (geesten) hebben u inwendig reeds half opgegeten; zij zullen u nog geheel verteren.» »Vrienden,» zeide Gobat rustig, »maak het mij niet zoo lastig. Uw bijgeloovige vrees heeft geen grond. Ik ben in Gods hand. En al waren alle Abyssiniërs werkelijk Budas, zoo konden zij mij buiten Gods wil geen haar krenken.» »Daar hebben wij het al,» riepen allen als uit éénen mond, »dat is het bewijs voor onze bewering. Want allen die Budas toebehooren, willen niet gelooven dat Budas bestaat!» Toen kropen zij rondom zijn bed, om stilletjes hunne amuletten er in te leggen; want hunne liefde voor hun' leeraar was zoo groot dat zij hem uit de handen van Budas wilden

redden. Gobat nam al die boel er uit en wierp ze voor de voeten van zijn' ezel, die gedurende zijne ziekte zijne kamer met hem deelde. Dat was te veel voor die vreesachtige zielen. Wilde de kranke leeraar zich laten helpen of niet, toch meenden zij, dat zij hem moesten helpen, en vielen met geweld op hem neder, bonden hem handen en voeten en trachten hem allerlei toovermiddelen om den hals te binden. Toen Gobat zag dat niets hem kon helpen, zeide hij tot zijn dienaar Malo: »Als gij toelaat dat zulke prullen in mijn bed worden gelegd, dan jaag ik u uit mijn' dienst.» Dat hielp. Malo kwam tusschenbeide en binnen korten tijd was de kranke van zijne lastige vrienden bevrijd.

HOOFDSTUK VIII.

OP LEEUWEN EN ADDERS ZULT GIJ TREDEN, IN DE
WILDERNIS ZAL U EEN DISCH BEREID WORDEN.

Gobat had zich voorgenomen, voorloopig slechts zóólang in Gondar te blijven, totdat hij het land en volk eenigermate had leeren kennen. Door den oorlog die gedurig tusschen Gondor en Adowa gevoerd werd, was zijn terugkeer vertraagd. Om den tijd door te brengen, maakte hij onderzoekingsreizen in de buurt, namelijk op het gebied der Talacha's zooals de vele in armoede en onwetendheid wegwijnende Joden van Abyssinië worden genoemd. Op deze tochten begeleidde hem op buitengewone wijze de beschermende hand

van God. Abyssinië is vol leeuwen, tijgers, hyena's en allerlei wild gedierte. Dikwerf ontmoette Gobat zulke dieren op zijn weg; maar nooit durfden zij hem aanvallen. Eens had hij zich, zooals hij meermalen deed, onder Gods vrijen hemel te slapen gelegd.

Toen hij 's nachts wakker werd, hoorde hij aan zijn linkerhand, vlak bij zich eene hyena huilen. Terwijl hij naar haar heen zag, hilde rechts een tijger op gelijken afstand. Een blik naar boven en rustig sliep Gobat weder in. Den volgenden morgen lag de tijger nog als een schildwacht aan zijn rechterhand, de hyena was weggeloopt, en nu trok ook de vreemdsoortige schildwacht verder. Een anderen keer kwam Gobat in een ledigstaand badhuisje, waar hij met zijne begeleiders zijn nachtkwartier nam. Toen hij zich had nedergelegd bemerkte hij dat het hout der zoldering zeer vermolmd was en zuchtte zacht: »Heer bewaar ons voor slangen en schorpioenen!» Op hetzelfde oogenblik viel een schorpioen van den zolder voor zijne voeten neder, die, daar het licht nog brandde, spoedig kon worden afgemaakt. Daar waren nog vele schorpioenen, maar geen een er van durfde te naderen. Op eenen anderen keer zag hij op eenigen afstand op den weg een dier liggen, dat hij voor een leeuw hield. Daar hij wist dat men geen vrees moet toonen voor dezen koning der wouden, liep hij dapper voorwaarts. Dat dier was echter eene hyena. Deze liet hem tot op 5 à 6 schreden naderen; toen sprong zij op, en maakte een kleineren cirkel om hem heen, terwijl zij trachtte hem van achteren te naderen. Gobat draaide zich tevens om en keek haar scherp en strak in de schitterende oogen. Daar zij niet wilde wijken, raapte

hij zonder de oogen af te wenden een steen van den grond, en slingerde die het ondier in het aangezicht, waarop het jankende wegliep.

Intusschen was het geld van Gobat tot op twee thalers verteerd. Waar zoude hij meer geld vandaan halen? Het oorlogsvuur verspreidde zich al verder. Gedurende eenigen tijd leefde hij met de zijnen van de jacht. Toen de laatste penning verteerd was, zag hij zich genoodzaakt van eenen bekenden Abyssiniër 10 thalers te leenen, waarvoor hij in drie maanden 10 andere thalers moest uitkeeren. Niet-tegenstaande hij gebrek aan het allernoodzakelijkste had, bleef hij met vroolijken moed het Evangelie verkondigen. Daar kwam op eens den 10^{den} Sept. geheel onverwachts een brief uit Adowa aan. Deze behelsde het bericht van den dood zijner zuster en 50 thalers, die koning Saba-Gadis, hem voor de terugreis zond. Zooals gewoonlijk, waren er velen rondom hem, aan wie hij den inhoud des briefs mededeelde; allen braken in een luid gewezen uit. »Stil, lieve vrienden,» smeekte Gobat; »want die in Jezus gelooft, zal leven, al ware hij ook gestorven.» Nog grooter werd de droefheid in Gondar, toen het bekend werd dat Gobat weldra naar Adowa zoude terugkeeren. Dag aan dag was zijn huis, meer nog als gewoonlijk, door allerlei menschen bezet. »Ik kon,» schrijft hij, »den ganschen dag niets gebruiken, en slechts laat in den avond een weinig eten. Er zijn hier, Goddank! velen, die hunne ellende erkennen en ik mag met eenige verwachting de verdere verzorging hunner zielen aan mijn God overlaten waarmede Hij zelf in hen het zaad Zijns Woords vruchtbaar zal maken, hetwelk ik naar de mate Zijner genad e

in de laatste zes maanden op een ruim arbeidsveld heb uitgestrooid! Den 4^{den} October, den dag van zijn vertrek, was zijn geheele huis nog eenmaal door heilbegeerige zielen omringd, die hem niet wilden laten gaan. Zij hingen hem aan als eene verschijning uit eene andere wereld. En inderdaad was ook de kracht van God die van hem uitging, uit eene andere wereld. Zijn optreden had iets profetisch en iets apostolisch. Des te smartelijker was dan ook de scheiding. Gobat zoude met Paulus hebben kunnen zeggen: »Wat doet gij dat gij weent en mijn hart week maakt?» (Hand. 21 vs. 13). Doch het moest geschieden. Als zij reeds op weg waren, trachtte een der leiders, Gebru, den geliefden leeraar nog tot terugkeeren te bewegen. Deze jonge man was van eene voorname familie, was door Gobat aangetrokken, had hem gedurende zijne laatste ziekte dagelijks bezocht en was toen reeds, alleen uit begeerte naar meer licht des Evangelies, in zijn dienst getreden. Thans hield hij niet op, de reeds vroeger geuite bede steeds te herhalen. »Reis niet, zoolang de oorlog woedt, naar Adowa door de verwoeste streken! Gij zult er verhongeren!» — »Gebru,» zeide Gobat rustig, »al bezit ik geen geld of goed, ik heb toch den levenden God! Die zal mij helpen!» Gebru, die de diepte des geloofs nog niet had leeren kennen, zweeg eerbiedig, schudde echter het hoofd; want hij gevoelde weinig lust zijn gezond natuurlijk oordeel regelrecht in het aangezicht te slaan. Vol twijfel, bijna spottend, dacht hij bij zich zelf: »Nu, dan heeft hij zeker nog hier of daar wat geld geborgen! Dan kan hij ook wel moed houden. Ik zoude toch wel eens willen weten of hij die niet zoude verliezen en zich alleen aan God zoude vasthouden, als hij zoo arm was als hij be-

weert. En hier in dit uitgeplunderde land, beteekent het geld toch ook niets!" Reeds aan den avond van den vierden dag was de geheele proviand verteerd, die Gobat na de betaling zijner schulden voor het overschot van het geld had ingekocht. »Nu," zeide Gebru bij zich zelf, »nu onze meester niets meer heeft, zullen wij zien, of hij naar zijne leer handelen zal."

Toen de morgenstond aanbrak, zette de kleine karavaan, haren tocht zonder eten voort. Des middags kwamen zij voorbij een dorp, waarin Gobat lang geleden eene gegoede boerin een bijbel had geschonken. Daar hij haar kende, eischte het gebruik, dat hij iemand van zijn gezelschap tot haar zond om haar te begroeten. Nauwelijks had hij den bode afgezonden, of daar zagen zij een man aan den weg zitten die hen opwachtte. Een groote mand vol brood en een zeer groote kruik bier stond naast hem; hij bood dat alles den zendeling ter vertering op de reis voor hemzelve en zijne bedienden aan; het was juist dezelfde vrouw die de bedienden van Gobat waren gaan opzoeken, die hem deze levensmiddelen toezond, daar zij van zijnen doortocht gehoord had. Tot aan den avond reikte het brood; doch den volgenden dag moesten zij van den vroegen morgen tot aan zonsondergang zonder voedsel marcheeren. Aan eene frissche bron werd 's avonds halt gehouden, en Gobat zeide: »Nu moeten wij God bidden, dat Hij ons heden dit water, als of het brood ware, wil zegenen." Nauwelijks had hij dit gezegd, of daar kwamen kleurlingen aanrijden, en vroegen naar den blanke die bijbels uitdeelde. De stadhouder des konings, die in de nabijheid woonde, had gehoord dat hij komen zoude, en, liet hem uitnoodigen den avond in zijn

huis door te brengen. Gobat liet zich dit geen tweemaal zeggen, en reeds van verre drong de reuk van gebraad, dat vóór het huis aan de spit werd bereid, tot hen door. Pas den volgenden dag, vroeg de gastheer hem, daar hij ziek was, aan zijn bed te willen komen. Lang sprak Gobat met hem over de woorden dat de mensch van brood alleen niet leeft. Intusschen waren de geleiders verder gegaan. Als hij hen achterhaald had, lag in den diepen afgrond van 4000 voet, het woeste, door rivieren doorkruiste dal voor hen. Bij het zien van deze wildernis kwam er toch ook in het hart van Gobat twijfel op, of zij hun dagelijksch brood zouden kunnen krijgen. Vier à vijf uren duurde het dalen, voor zij den gevaarlijken weg hadden afgelegd; eindelijk bereikten zij de rivier Tacazi. Zie, daar ontmoetten hen twee mannen en geleidden hen naar eene schaduwrijke plaats, waar brood, vleesch en wijn voorhanden was. Vanwege den vriendelijken gastheer, die hen de laatste keer had geherbergd, waren eenige menschen met een voorraad van spijs 's nachts vooruitgezonden. Deze was niet slechts voor heden, maar ook voor den volgenden dag toereikend. Den negenden dag moesten zij zich weder met eene ledige maag op reis begeven. Maar 's namiddags vonden zij wederom een negerslaaf met bier en brood aan den weg zitten. Deze deelde mede, dat zijn meester, die op een mijl afstands van den grooten weg, woonde, den vorigen nacht niet had kunnen slapen, totdat het hem in de gedachte gekomen was, zijn knecht met spijzen naar den straatweg te zenden; wellicht trokken dáár hongerige pelgrims langs. Nu was Gobat de eerste; voor hem en de zijnen moest gewis deze

verkwikking dienen. Thans was de nood voorbij; want de volgende dagen trok Gobat door eene streek, waar hij als een vriend van koning Gadis bekend stond. Men beijverde zich daarom, hem levensmiddelen aan te bieden, zoo veel als hij er noodig had. Gelukkig bereikte hij den 17^{den} October Adowa, waar Kugler en Aichinger hem vriendelijk begroetten, terwijl hij hen toejuichte: »De Heer heeft groote dingen aan mij gedaan; dies ben ik verheugd!»

Gebru gevoelde zich geheel beschaamd. In de eerste dagen zocht hij steeds, zoodra zijne werkzaamheden waren afgelopen, een eenzaam plekje op, om ongestoord in zijn' bijbel te kunnen lezen, en over de gemaakte ervaringen na te denken. Steeds was hij stil en ter neder geslagen; menigmaal had hij tranen in de oogen. Gobat bemerkte wel dat er iets in zijn' knecht omging, doch hij deed alsof hij het niet zag. Eindelijk kwam Gebru zeer gedrukt bij zijn meester, met een' zwaren last op zich; hij toch had een' grooten steen op zijn hoofd gelegd, waardoor hij volgens lands gebruik, zich voor schuldig verklaarde. Onder tranen bad hij om vergeving, terwijl hij openlijk de slechte gedachte beleed, die hij in het begin der reis had gekoesterd. Na dien tijd diende hij Gobat met dubbelen ijver en trouw, en in zijn gezond natuurlijk verstand viel eene schemering van dát licht, waarmede Jezus Christus dezulken bestraalt, die zich uit den slaap des doods laten opwekken.

HOOFDSTUK IX.

ALTIJD VOORTVLUCHTIG, ALTIJD OVERWINNAAR.

Onder al de gevaren van den oorlog, had Saba-Gadis steeds eene warme genegenheid voor den blanken leeraar blijven koesteren. Zoodra deze in Adowa was aangekomen, begroette hij hem met de woorden: »Ik heb u lief, niet omdat gij zoo groot zijt, maar omdat gij God bemint, dien ik ook zoo gaarne met mijn gansche hart zou liefhebben.»

Doch spoedig daarop nam hij afscheid. Hij moest naar het oorlogsveld om zijn aangevallen grondgebied te verdedigen. De eene beproeving volgde nu de andere. Gobat zelf kreeg eene smartelijke oogontsteking, toen eene hevige maagpijn, die zijn hoofd zoo drukte, dat hij dagelijks slechts één hoofdstuk in den Bijbel kon lezen en nauwelijks twee regels kon schrijven. Daarbij kwam de honger. Kugler begaf zich dus den 10den December op de jacht. Het geweer ging af en kwetste hem aan den arm. De wond werd gevaarlijk. Den 29sten December overleed Kugler met de woorden op de lippen: »De Heer heeft mij nooit verlaten.» Aichinger werd ook ziek. De vijandelijke vorsten Ubi en Marie rukten met hunne heirlegers steeds dichter op Adowa aan. Den 14den Februari ving de slag aan. Saba-Gadis werd geslagen en gevangengenomen. Aan zijn' zoon Walda Michael liet hij de

boodschap achter, goed voor Gobat te zorgen. Tot de vijanden, die hem ter dood brachten, zeide hij: »Ik heb dezen oorlog slechts gevoerd, om het land welks vader ik ben tegen uwe overheersching te verdedigen. Mijn lichaam kunt gij dooden, maar mijne ziel is in Gods hand. Sla maar toe, ik ben niet bang.» Daarop hield hij de handen voor de oogen, om den laatsten slag te ontvangen. Het bericht hiervan was voor Gobat zelf als een doodsteek, en toch moest hij God voor deze vrucht der eerstelingen danken. In Adowa was hij niet langer veilig. Daarna liet Walda Michael hem door zijn' oom naar het klooster Debra Damot brengen, hetwelk op den weg van Adowa naar Adigrat een weinig noordwaarts op eene ontoegankelijke rotspunt is gelegen. Geen menschelijke voet kan die bereiken. De monniken, die op en neder willen gaan, worden met touwen in de diepte gelaten en weder opgetrokken. Den 19^{den} Februari stond Gobat onder aan de rots. Op bevel van den vorstelijken geleider werd het touw naar beneden gelaten en de beschermde de duizelingwekkende hoogte opgehaald. Boven gekomen was hij geheel veilig. Het krijgsumoer daverde aan zijne voeten. Maar de monniken waren alle geestelijk leven zoodanig afgestorven en hadden in hun hart zoodanig vertrouwen op doode ceremoniën gesteld, dat het verkeer met hen voor Gobat bijna een hel was. Liever ware hij dag aan dag aan doodsgevaar blootgesteld, als met deze geestelijk begravenen in veiligheid te leven. Hij begaf zich naar het Schoho-land in de stad Behate, ten Noorden van Adigrat. Maar ook dáár vond hij zoo weinig rust, als een ree die op de bergen gejaagd wordt. Ziekte, gevaar, honger en allerlei onheilen overkwamen hem

dagelijks. Wat zoude hij doen? In de omstreken van Behate zijn diep in de bosschen verborgen vele rotsspleten. In eene daarvan begaf Gobat zich in het gebed. Op een steen gezeten, dacht hij niet allereerst aan eigen gevaar, hetwelk hem toch bijna deed bezwijken; maar hij liet voor het oog zijns geestes die gansche schare van vrienden en bekenden gaan, dacht vol liefde aan hunne behoeften en nooden, bad met innige liefde voor elk in het bijzonder, en vóór hij geëindigd had, had de deelneming aan anderer nooden, zijne eigene glansrijk overwonnen, gelijk de zon de nevelen doet verdwijnen. Nog vele jaren daarna heeft dit voorval met zegen in Europa gewerkt. Als namelijk Gobat ter gelegenheid van een later bezoek van zijne ervaringen in Abyssinië verhaalde, bleef hij zoo uitsluitend bij de talrijke genadeblijken van God stilstaan, dat hij geen woord meer van zijne gevaren repte.

Professor C., die tot dusverre het stilzwijgen had bewaard, vroeg eensklaps: »Hadt gij dan volstrekt geen bezwaren te verdragen?» — »O ja, in de hoogste mate, waarde Professor,» zeide Gobat. »En wat deedt gij dan?» — »Ik droeg bij mijne gevaren, ook die van anderen mede in mijn hart?» en hij verhaalde daarop zijne voorbede in de hollen van Behate. De professor zweeg nadenkend. Sedert jaren was hij droefgeestig gestemd. Lang daarna bezocht Gobat zijne zuster in Prefargier, eene badplaats voor gemoedskranken, in het canton Neuenburg, waar zij aan het hoofd der vrouwenafdeeling stond. »Zie, mijn broeder,» zeide zij, »welk een wonder uwe voorbede in de hollen van Behate in dit land heeft uitgewerkt. Vooreerst heeft zij professor C. in Straatsburg er toe gebracht, in zijne droef-

geestigheid ook aan anderer droefheid te denken, en dat heeft den gedrukten man weder frisch en gezond gemaakt; daarom heeft hij deze ervaring aan eene vriendin medegedeeld, die hier onder mijn dak jaren lang door erge zwaar-
moedigheid gekweld werd. Met haar is het even als met den professor en met u gegaan, en nu is zij zoo gezond, dat zij morgen vertrekt, om in Wurtemberg eene inrichting als deze te besturen.”

Dit alles heeft Gobat mij zelf medegedeeld, en ik zal hem tot in eeuwigheid voor dit wonderdadige middel danken, en zoo ik hoop, velen met mij.

Thans keeren wij naar de holen van Behate terug. Te midden van al zijn lijden was het gemoed van Gobat van stille vreugde vervuld. Een geritsel achter in het hol waar hij zich bevond deed hem uit zijne overpeinzing oprijzen. Het werd luider en onaangenamer, en het scheen hem alsof het vol wilde dieren was. Zie, daar sprongen reeds 10 à 12 hyena's uit den donkeren hoek te voorschijn en renden hem jankend voorbij. Te huis zijnde schreef hij aan zijne ouders: »Mijne harp hangt sedert eenigen tijd aan den doornheg der wildernis, waar de jakhals woont. Mijn geliefde broeder Kugler leeft niet meer op aarde; mijn beste vriend en tweede vader Saba-Gadis is gestorven. Aichinger is de eenige vriend, die met mij de droefheid deelt, Abyssinië in alle mogelijke ellende te zien gestort. Doch de Eeuwige is nog heden onze Vader en Koning. Hij heeft ons geslagen, hij zal ons ook heelen; Hij heeft ons gewond en Zijne hand zal ons verbinden. Treft het land een ongeluk dat Hij niet heeft verordend? En wanneer de jammer die thans dit volk treft, van den Heer is, dan is het slechts

eene tuchtiging des Vaders, welke een bron van vreugde voor zijne kinderen zal zijn. Ik vrees dat gij u over mijnen tegenwoordigen toestand beangstigt, en daarom moet ik u bidden dat ook gij van harte vertrouwt op dien Heer, op Wien ik mij rustig verlaat." Is dat niet de taal des overwinnaars? Tot in Behate kwam eene schare van Abyssiniërs rondom Gobat bijeen, die dorstten naar het Woord des levens. Op zekeren dag waren veel menschen uit nabijgelegene dorpen gekomen, en hadden tot 's avonds aan Gobat's lippen gehangen. Zij brachten den nacht binnen de muren van den tuin zijner woning door. In dienzelfden nacht was eene bende Abyssinische roovers overeengekomen, het huis van Gobat te plunderen; want, ofschoon hij niets bezat, had zich toch het gerucht verspreid, dat hij een groote schat in zijn huis had verborgen. Toen zij nu over den muur wilden klimmen, ontdekten zij tot hun' grooten schrik, de menigte die in den tuin lag, en daar zij meenden dat deze gekomen was om den zendeling te bewaken, trokken zij ijlings af. Den volgenden nacht kwamen zij terug. Daar zagen zij licht in het huis des buurmans. Daarover verwonderd zijnde, besloten zij er in te gaan. Het huis behoorde aan eenen voornamen krijgsman. In den strijd tegen Ubi was hij zoo vreeselijk gewond, dat men hem voor dood had laten liggen. Hij was echter wat bij gekomen, zijne wonden waren geheeld, en juist dezen avond was hij teruggekeerd. De roovers groetten hem, deelden hem hun voornemen mede, en spoorden hem aan hun strooptocht mede te maken. De oogen des krijgsmans glóeiden van heiligen toorn: »Ik heb op weg," zeide hij, »de goedheid Gods bewonderd, die mij uit de hand des doods

in den kring mijner familie heeft teruggebracht. Vroeger zoude ik wellicht met u hebben mede gedaan; maar nu moet gij weten dat God mij juist daarom in het leven heeft gelaten, opdat ik eenen onschuldigen vreemdeling uit uwe handen zoude redden. Degene die dezen blanke iets kwaads doet, zal mij en mijne geheele familie tot aan den dood tot vijand hebben!" De roovers vertrokken. Gedurende eenen korten tijd had Gobat rust. Maar toen zijn beschermer met Walda Michael weder tegen Ubi ten oorlog trok, kon hij niet langer in Behate blijven. Hij moest voor de roovers vluchten. De streken die hij 's daags doorreisde, of waar hij 's nachts rustte, waren dikwerf eenzaam en woest. Op de rotsen van Debra Damot vond hij eindelijk een schuilplaats. Ubi had slechts op een mijl afstands zijne tent opgeslagen. Op den dag zag Gobat de soldaten plunderend door de streek heentrekken, 's nachts de vlammen der aangestoken huizen ten hemel opstijgen. De gansche omtrek werd eene woestenij. Zelfs zag men geen bedelaars meer op den weg, uit vrees dat men hunne lompen zoude wegnemen. Ook in het klooster raakten de levensmiddelen op, en daar Gobat de schamele spijs der monniken niet wilde helpen verminderen, besloot hij de rotsen wederom te verlaten. Nu bleek het dat zijne woorden toch niet geheel in de lucht waren gesproken. Verscheiden monniken die hem lief hadden gekregen, geleidden hem tot aan de randen der rotsen, weder anderen lieten zich met hem naar beneden zakken. Vóór zij scheidden, bad hij hen, zich aan Jezus over te geven. Walda Selasse, een alaka van Schoa, die hem boven in het klooster steeds als een vijand had tegengestaan, ging nog een eind

weegs stil en treurig naast Gobat mede. Eindelijk brak hij in tranen uit en zeide: »Ik bid u, vergeef mij toch al het kwaad dat ik u gedaan heb. Ik had in Gondar van u gehoord, en uwe woorden hadden mij doen twijfelen aangaande mijn geloof. Daarom ben ik naar Debra Damot gereisd, om de bewijzen te hooren, die gij voor uw geloof hebt. Ik heb u, zooveel ik kon, tegengestaan, en schoon ik van de waarheid uwer woorden overtuigd was, wilde ik echter nog meer bewijzen daarvoor hebben. Doch dewijl wij thans wellicht voor altijd scheiden, moet ik u mijn hart nog eenmaal openen. Gij hebt mij de oogen geopend. Ik zal uwe leer als een schat in mijn hart bewaren, en openlijk voor een leerling van u uitkomen. Gij zijt mijn vader.» Een vloed van tranen stroomde hem op nieuw over de bruine wangen, en onophoudelijk weenende, leunde hij met het hoofd tegen den rotswand. Gobat vervolgde bewogen zijnen weg, een vluchteling en nochtans overwinnaar. In Behate ontmoette hij den koning Ubi. Deze herinnerde zich met schaamte zijn eerste gesprek met Gobat in Gondar en verzocht hem om vergeving, dat hij niet eer den dienstknecht van God bij zich had genoodigd. Vier dagen bleef Gobat bij hem, en bond den koning het Evangelie des vredes op het hart. Bij het afscheidnemen drukte Ubi hem 30 thalers in de hand, ter geringe tegemoetkoming voor het verlies van zijn goed, dat kort te voren in Adowa was verbrand.

In al deze moeilijkheden, zorgen en ziekten bleef Gobat standvastig gelooven, een palmboom in den storm gelijk. Maar zijne lichamelijke kracht was gebroken. Hij moest, dat voelde hij, voor een tijd naar Europa terugkeeren. Den 6den Decem-

ber 1832 nam hij afscheid van het land van zijnen eersten strijd. Hij schreef in zijn dagboek: »God zij gedankt voor Zijne liefdebewijzen, die Hij mij in dit land heeft geschonken. In mij klinkt eene stem die niet anders kan uitroepen als: »Genade! genade!» Den 12^{den} December trad hij te Massowa aan boord. Den 16^{den} Februari 1833 kwam hij over Suez te Kaïro, en vertrok toen naar Europa, terugtrekkende maar niet verslagen.

HOOFDSTUK X.

WAAROM?

De lucht van het vaderland hergaf Gobat kracht en gezondheid. Van Bazel uit bezocht hij het nabijgelegen kasteel van Beuggen in Baden, waar de uitnemende Christen Heinrich Zeller een reddingshuis en een bloeiend opvoedingsgesticht voor arme schoolmeesters heeft opgericht. De tweede dochter Maria won het hart van Gobat. Zij is hem tot aan zijnen dood eene hulpe geweest zooals hij die noodig had. Reeds in het najaar van 1834 ondernam hij met haar en den zendeling Isenberg uit Wezel de terugreis naar Abyssinië. In Maart 1835 bereikte hij, vol zielsverlangen, het land zijner liefde. Doch nauwelijks had hij den voet op Abyssinischen bodem gezet, of daar begon een bang, een bezwaarend Waarom? zijne ziel te bestormen. God gaf hem een

doorn in het vleesch, en deze week, niettegenstaande zijn vurig gebed, evenmin van hem als eens van den Apostel Paulus. Eene vreemdsoortige ziekte overviel hem. »Het schijnt soms,» schreef zijne vrouw aan de haren, »alsof levende wezens aan de inwendige deelen van lever of hart knagen. Dan steekt het, dan drukt het, dan knaagt het weder en beneemt hem schier den adem; ook blijft het niet altijd op dezelfde plaats, maar stijgt dikwerf omhoog in de borst.» Zoo trok Gobat de hoofdstad Adowa binnen. Achttien maanden lang moest hij het in deze vuurproef uithouden. Zijn dierbaar leven hing steeds tusschen leven en dood. Zijne vrouw, die zelf meermalen door cholera was aangetast, had hem met die kracht en met dat geduld verpleegd, hetwelk alleen uit liefde voortspruit. Hij zelf echter is door deze vuurproef gelouterd geworden. Twee brieven, die destijds uit zijn hart vloeiden en die men te recht »kostbaar goud uit Moorenland» noemde, zullen het tot aan het einde der dingen verzegelen dat God waarachtig is, en dat Hij in het hart van de zijnen een vrede stort die alle verstand te boven gaat.

»Hartelijk geliefde ouders,» schrijft hij den 24sten Sept. 1835, »van den rand des grafs is het mij heden vergund, aan u te schrijven. De Heer heeft mij ter aarde geworpen, mijn vleesch is van smart verteerd en mijne kracht is door groote beproevingen vergaan. Sedert vier maanden ben ik genoodzaakt geweest, de schoenen aan de voeten en den staf in de hand te houden, ten einde op den eersten wenk des Heeren, dien ik in leven en in sterven toebehoort, van deze aarde te vertrekken. Ik ben thans zoodanig daaraan gewoon, dat, ware het niet dat de smart van dit ellendig lichaam

mij kwelde, ik den overgang uit deze wereld in de andere als eene voorjaarswandeling zoude kunnen beschouwen. Nochtans biedt de winter dezer wereld nog eene vreugde aan, die ik niet gaarne opgeef, zelfs al geldt het 't voorjaar der toekomende wereld. Het is mijne lieve Maria, die de Heer mij tot eene hulpe in den nood en tot een engel van vertroosting heeft geschonken. Maar gij vraagt mij wellicht, hoe het dan toch inwendig gedurende alle deze aanvechtingen is gegaan. Behalve eenige oogenblikken waarin het mij toescheen alsof God mij in zijn gramschap tuchtigde, heb ik toch altijd de overtuiging in mij omgedragen, dat de Heer mij uit liefde, tot mijn bestwil kastijdde. Ik was dikwijls te midden der bangste smarten, zoodanig van zijne liefde doordrongen, dat ik hem durfde zeggen dat, bijaldien het Hem goeddacht, Hij zijne slagen kon verdubbelen. Ik heb echter zware inwendige aanvechtingen, gericht van God door moeten maken. De Heer stond voor mij en hield mij mijn geheel vroeger leven voor oogen en ziet! het was tot heden toe ééne lange reeks van zonden. Hij liet mij geen enkel goed werk over. Ik moest God om vergeving vragen vanwege mijne prediking, mijn gebed, alle mijne gedachten, woorden en daden; kortom ik moest mijn gansche leven opgeven, en het aan de voeten des kruises brengen. De dag dat ik zulks deed, was een der gelukkigste mijns levens, ofschoon ik wellicht nimmer in mijn leven zulke hevige lichamelijke pijnen uitstond als juist op dien dag. Mijn hart had lang overdacht: al bezit ik dan ook geene deugden, dan heb ik althans geduld. Doch juist op dit punt gaf de Heer mij zulk eene geduchte nederlaag, dat ik mij over mijn ongeduld moet scha-

men. Want op eens, nog niet lang geleden brak het ongeduld mijns harten los, en verspreidde zich over alles wat mij omringde; het ging zelfs zoo ver, dat ik vermeende, dat mijne vrouw en allen die mij omringden mij onrecht aandeden, wanneer zij niet uit zichzelf raadden, zonder dat ik het zeide, wat ik noodig had en wat ik begeerde. Wel viel dit alles inwendig voor, en na iederen aanval van ongeduld was ik zeer bedroefd; maar ik werd er niet eerder van verlost, als toen ik het aan mijne vrouw en aan Isenberg had beleden. Nu rust ik in de armen van mijnen Heiland en verwacht niets buiten, maar alles van zijne genade!" Er verliepen vier maanden; Gobats ontzettend lijden bleef hetzelfde! God had hem en zijne vrouw een lief dochttertje geschonken. Het was reeds zeven maanden oud, en nog niet eenmaal had de vader het in de armen kunnen drukken, zoo hevig en aanhoudend waren zijne smarten. In dien tijd schreef hij den 5^{den} Februari 1836 aan zijne zuster: »De Heer leeft, maar tusschen mij en den dood is slechts ééne schrede. Doch hetzij dat wij leven, hetzij dat wij sterven, wij zijn des Heeren; zoodat, hetzij wij onder het leed gebukt gaan of door pijnen worden gekweld, wij nochtans zeggen kunnen: »Dood, waar is uw prikkel? Hel waar is uwe overwinning? Gode zij dank, die ons de overwinning gegeven heeft door onzen Heer Jezus Christus." Ziedaar den toestand mijner ziel. Ook ik moet zeggen: »Treedt toe, gij alle Godsgezinden, en ik zal u zeggen, wat Hij voor mijne ziel gedaan heeft." Ps. 66 : 16. Wij spenen thans de kleine Sofie en het kost weinig moeite; het heeft veel meer moeite en tijd gekost om mij aan de wereld en hare ijdelheden te spenen.

Nu begon dit echter, zoo ik meen, te gaan, zoodat ik slechts in de pijnlijkste oogenblikken den Heer dringend bad, mij een weinig lucht te geven om mijne longen te verkwikken. Zoo gij hier waart, zoudt gij even als mijne lieve vrouw, mij dikwerf vragen, of ik het spreken heb verleerd? Mijn antwoord is, dat ik negen maanden onafgebroken aan de poorten der eeuwigheid heb gestaan, en daar heb ik bijna de taal van dit leven vergeten, zonder evenwel die der toekomstige te leeren.

Ik stamel de eene en de andere, doch mijne natuurlijkste taal is vooralsnog weenen en zuchten. — Doch genoeg klaagliederen! Geloofd zij God, die ons troost in al onze droefenissen. De stem ontbreekt mij om met den mond te zingen, maar met mijn hart zing ik meer Halleluja's als ik in mijn leven gedaan heb; want de Heer is bij mij! Dikwijls moet ik uitroepen; ik ben gelukkig!" Weken en maanden verliepen, maar de ure der verlossing brak nog niet aan.

»Mijn sterven is nog niet voltooid," schreef hij den 12den Juli 1836 aan zijn' vriend Gagnebin, den leeraar van het dorp zijner geboorte, »doch ik weet in wien ik geloof, en werp mij met een volkomen vertrouwen in zijne armen. Maar hoe beklaag ik de arme zielen, die in hun lichamelijk lijden het anker des heils nog niet hebben gevonden."

Tot dusver had Gobat in zijne vurige liefde voor de Abyssiniërs den wensch blijven koesteren, wederom in het land zijner liefde den Heer te mogen verkondigen, of den dag der opstanding te verbeiden. Thans bracht hij ook dezen wensch zijns harten den Heer ten offer. Den dood voor oogen hebbende verliet hij den 1sten September 1836, met vrouw en kind,

Adowa. Hij smeekte den Heer, dat hij vrouw en kind zelf naar Beuggen, of ten minste naar Kairo mocht brengen. De reis was, zooals zich denken laat, uiterst bezwaarlijk en pijnlijk, terwijl het dochttertje onderweg ziek werd en stierf. Half November bereikten zij Kairo, en reeds op den 30sten kon Gobat schrijven: »Ik begin het hoofd wederom op te heffen.» Op dien zelfden dag schreef hij aan zijn' vriend, den predikant Werner in Effringen bij Calw, die zonder dat Gobat zulks vermoedde, met eene zuster zijner vrouw was verloofd een brief, waarin niet alleen eene diep kinderlijke goedsgesteldheid, maar ook eene verrassende geestigheid doorstraalde. »Lieve broeder Werner! In het volgende voorjaar, hoop ik naar Europa te gaan. Nu heb ik reeds bedacht, dat, bijaldien gij in een klein dorp in het Schwarzwald gehuwd zult zijn, en vooral wanneer gij zulk eene lieve vrouw zult hebben als ik, wij dan misschien voor een poosje bij u komen schuilen. Gij zult moeilijk een uitvlucht kunnen vinden om u daaraan te onttrekken. Hebt gij slechts een klein huis, dan kan ik u zeggen dat wij in een hebben gewoond, dat slechts 11 voeten in doorsnede was, en dat wel in een' tijd dat het dagelijks regende, en wij dan doornat in een ander trokken. Ook zijn wij gewoon in holen te leven, of onder Gods vrijen hemel. Zijt gij ziek, ook daaraan zijn wij gewoon, en kunnen u oppassen. Zijt gij bedroefd, wij ook. Slechts dán, wanneer gij zeggen kunt dat gij volkomen gelukkig zijt, moet ik bekennen dat wij niet bij elkander passen. Nochtans zijn ook wij gelukkig en dikwijls zoo vroolijk dat wij u somtijds, zouden kunnen vroolijk maken. Ik kan namelijk in geen beproevingen nalaten naar

de hand te vragen die de roede gebruikt, daar ik weet dat het de hand der liefde is. Nu, dáár waar de liefde Gods aanwezig is, moet men gelukkig zijn, al moest men schreien van pijn. Vraagt gij mij nu hoe het met mij is, dan kan ik u niet beschrijven in welk een toestand ik mij bevind. Ik ben noch gezond, noch ziek, mijn toestand zweeft tusschen gezondheid en ziekte, tusschen leven en dood, tusschen God en den Satan, tusschen hemel en hel. Ik voel iets van dat alles aanwezig; dat wil zeggen: Alles is stukwerk. Kunt gij mij melden, dat gij der volkomenheid meer nabij zijt, dan verheugt gij daardoor zeer uw broeder Gobat en zijne u groetende tweede helft." In die gemoedsgesteldheid kwam Gobat in Beuggen aan. Waarom had God hem voor den arbeid in Abyssinië eerst zoo heerlijk toegerust, en hem daarna met zulk eene scherpe roede vandaar verjaagd? *Waarom?* Degeen die door den zooveen medegedeelden brief in Gobats hart heeft gelezen, heeft het antwoord op dit ernstig *waarom* ontvangen. En wie nog een ander antwoord begeert, zal dat in een volgend hoofdstuk ontvangen.

HOOFDSTUK XI.

OP NAAR JERUSALEM.

Slechts langzaam kwamen Gobats krachten weder aan. Aan een terugkeeren onder de tropische zon viel niet meer te den-

ken; toch kon hij in 1839 de leiding eener hoogere kweek-school op Malta overnemen, waar de inboorlingen der kustbewoners aan de Middellandsche Zee eene evangelische opleiding konden krijgen. Ten einde land en volk des te beter te leeren kennen, ondernam hij eene reis naar de Drusen en Arabieren van den Libanon; ook ditmaal gaf de Heer hem tot geleibrief dit woord mede: »Tast mijnen gezalfde niet aan, en doet mijne profeten geen kwaad." Ps 105 : 15. Bijge-loovige vrees en eene hyena moesten hem het leven redden. Hij had reeds den eenen geleider na den anderen gezocht. Slecht één had hij nog niet gezien en juist deze had hem op de vriendelijkste wijze uitgenoodigd, daar hij met hem over ernstige, godsdienstige zaken wilde spreken. Pas in de laatste dagen van zijn verblijf in den Libanon gelukte het Gobat, tijd en geleider, beide te vinden. Als zij eenige uren geloopt hadden, ritselde er iets in hunne nabijheid in het kreupelhout, en eene hyena sprong dwars voor hen uit over den weg. Terstond keerde de geleider om, uit vrees dat dit teeken onheil spelde. Al wat Gobat ook trachtte te zeggen, baatte niets, en daar deze alleen den weg niet vinden kon, keerde hij bedroefd om, en scheepte zich den volgenden morgen naar Alexandrië in. Nauwelijks was hij aangeland, toen een vriend uit Beyroet hem schreef, dat de Drusen-geleider beschaamd had uitgeroepen: »Deze Gobat moet onder de bijzondere bescherming van God staan; want ik had hem slechts mijn geleide aangeboden om hem te vergiften, of op eene andere wijze om het leven te brengen." Vol aanbidding legde Gobat den brief neder. Het was hem opnieuw duidelijk geworden, dat van elk voorval dat onze plannen

vernietigt, het woord van Jezus geldt: »Wat ik doe weet gij nu niet, maar gij zult het na dezen verstaan.» De tijd was nabij, waarin Gobat zoude ervaren, waarom de Heer hem niet in Abyssinië wilde laten strijden en overwinnen. Hij had hem voor Jerusalem bestemd.

Toen Frederik Willem IV in 't jaar 1840 den troon besteeg, richtte hij zijn verren blik terstond naar die streken, vanwaar licht en leven over het menschelijk geslacht is uitgegaan. Het smartte hem dat juist dáár de Christenheid zich als een zouteloos volk deed kennen, zonder dat het Evangelie eenige kracht ontplooid. Hij vatte daarom het plan op, de beide grootste protestantsche volken, Pruisen en Engeland, te verbinden, om in Jerusalem eene evangelische gemeenschap onder het beheer van een bisschop daar te stellen, en daardoor het protestantisme als eene vereenigde macht te vestigen. »Ga heen,» beval hij ridder Von Bunsen, »en zeg aan de Engelsche Christenen, dat ik hen boven het graf van onzen gemeenschappelijken Verlosser de hand der christelijke vereeniging bied.» De bisschop zoude tot de Engelsche kerk behooren, doch bij afwisseling door Engeland en Pruisen worden benoemd. Tot bezoldiging gaf de koning uit zijn eigen kas 318,000 mark.

Het plan kwam in 1841 tot stand; maar reeds in 1845 overleed de eerste bisschop, een proseliet, Dr. Alexander, die door koningin Victoria was benoemd. De keus van Frederik Willem viel op Gobat. En wie zoude ook meer geschikt zijn geweest voor het herderlijk ambt in Jerusalem, als deze man, die door God zelf toebereid, als een veteraan dáár stond, duizend stormen doorgestaan hebbende. Den 9den Juli

werd Gobat door den aartsbisschop van Canterbury gewijd.

Toen reisde hij naar Berlijn naar Frederik Willem IV, die den bisschop met warme genegenheid ontving, hem op Sanssouci liet logeeren en hem zijn koninklijk rijtuig te zijner beschikking aanbood. Gobat bleef even nederig als hij was. In eene groote vergadering, waar hij vonken van liefde voor het Heilige Land uitgestrooid had die thans nog branden, zegt hij: »Ik heb geene opvoeding aan de Universiteit ontvangen, maar in de holen van roovers, onder wilde dieren, door ziekten, waarbij de Heer de middelen zegende, opdat zij voor mij levende boeken zouden worden, waaruit ik Zijne genade, macht en wijsheid zoude leeren kennen.» In December liet Gobat het anker op de hooge zee voor Jaffa, het oude Joppe, vallen. Een cirkel van rotsen en klippen strekt zich voor deze stad tot in zee uit, die slechts aan kleine booten door een' nauwen ingang, toegang verleenen. In zulk een bootje moest ook Gobat door de schuimende en spattende golven aan land komen. Hij merkte op, met hoeveel wijsheid God het land gekozen had, waarin Hij zijn volk wilde opvoeden. In het midden der met akkerbouw bekende volken, was het schier van alle kanten van de gemeenschap met de heidenen afgesloten, ten Westen door zandbanken en klippen, ten Noorden door den rotsachtigen Libanon, ten Zuiden en Oosten door de woestijn, en toch kon juist vanhier uit, op Gods tijd, het Evangelie gemakkelijk naar alle wereldeelen gebracht worden. Door de, van oranjeboomen voorzien tuinen van Jaffa voert de weg naar Jerusalem over het heuvelachtige Saron, het eerst naar het van cactussen omringde Ramleh, het oude Arimathea, met overblijfsels

van den overschoonen klokkentoren uit den tijd der kruisridders, vanwaar men het naburige Lud of Lydda, waar vroeger Petrus den lamme genas, ziet liggen, te midden der schaduw van eenige onvruchtbare palmboomen. Aan gene zijde van Ramleh ziet men reeds het rotsgebergte van Juda. De dorpjes die men doortrekt, bestaan uit armzalige leemen hutten, waarvoor met lompen bedekte vrouwen en kinderen in akelige ledigheid zitten nedergehurkt, totdat er een pelgrim aankomt, dien zij onder het roepen van bakschisch! bakschisch! te gemoet loopen. De weinige palmboomen verdwijnen, ook de olijfboomen worden zeldzamer, totdat men bij Bab-el-Wadi, d.w.z. dalpoort, in de steenbergkloof Wadi-Ali treedt. Degeen die van den St. Gothard door het eenzame, onherbergzame, met steenen gevulde dal, reist, kan zich ongeveer een denkbeeld van deze Wadi, maken. Slechts aan enkele plaatsen is aarde genoeg om eenige vijgen en wilde olijfboomen te doen opwassen; voor het overige vindt men hier en daar slechts doornheggen en z.g.n. Johannesbrood-boomen op de kalkachtige rotsen. Daar tusschenin klauteren de kudden op en neder, en dikwerf hoort men het roepen des herders, die de verstrooide schapen bijeen wil verzamelen. Geleek de herder van Palestina op den onzen, dan zoude Jezus moeilijk het beeld van een' herder op zich zelf hebben kunnen toepassen. Onze herders houden hunne kudden door herdershonden in tucht en bedwang. De herder in Palestina kent zulke hulpmiddelen niet. Hij regeert de kudden door zijne stem alleen. Gobat was besloten evenals de groote Herder met een' stillen en zachtmoedigen geest der liefde zijn herderlijk werk te aanvaarden. En inderdaad was

elke polsslag van dezen, naar het lichaam zoo grooten en krachtvollen man, voor velen, vol kinderlijke eenvoudigheid en zachtmoedigheid, van het eerste oogenblik af aan dat hij den bisschopsstaf in handen nam, totdat hij die nederlegde.

Toen Gobat op de hoogte van het gebergte kwam, keek hij nog eenmaal om naar de bergen die beneden hem lagen, naar de groote vlakte van Saron en de blauwe onmetelijke zee, loofde God en ging getroost zijn doel te gemoet, eerst steil naar beneden, langs de bekende Abu-Gosch, dan weder opwaarts evenals Abraham, steeds met geloovig verlangen naar de plaats uitziende die God voor hem bestemd had. Nog een half uur te paard over den laatsten heuveligen bergrug en — de muren en tinnen der heilige stad, wenkten, door het avondrood beschenen, den pelgrim tegen, links de zoogenaamde Goliatsburcht met deszelfs oude, kolossale fondamenten, rechts de Davidsburcht met den sterken Hippicustoren, dien Titus bij de verwoesting der stad tot een gedenkteeken en getuigenis hunner kracht, liet staan, daarachter de koepels der huizen, en al die plaatsen, welke door de liefde en het lijden des Zaligmakers zijn gewijd. Het was een beslissend oogenblik in het leven van Gobat. Hij naderde den toren van Jaffa. Met heesche stem riepen ook hem, evenals allen reizigers, de kreupelen en meelaatschen die langs den weg bedelen te gemoet, en strekten al krijschende de verschrompelde leden naar hem uit, als wijzende op den arbeid die hem wachtte.

HOOFDSTUK XII.

DE ARBEID VAN DEN ZAAIER.

El-Kuds, de heilige, wordt Jerusalem door de Arabieren, zoowel als door de Mahomedanen en Christenen genoemd. Van deszelfs inwoners ten getale van 24,000 zijn ongeveer 13,000 Turken, 7000 Christenen, 4000 Joden. De bergtoppen, waarop de stad in hare hooge, uitstekende muren als een verholten vierkant ligt, verheffen zich 2500 voeten boven de zee. Naar het Oosten, Zuiden en Zuidwesten vallen zij steil naar beneden, en wel ten Oosten in het dal Kidron of Josafat, ten Zuiden en ten Zuidwesten in het dal Gihon of Hinnom. Van dezen kant af gezien, schijnt Jerusalem nog altijd de stad op den berg en streelt oog en hart. Van binnen bemerkt men echter al te duidelijk, dat de mensch inderdaad, zoo als iemand eens gezegd heeft, met de beste vleugelen toegerust om in de lucht op te stijgen, tevens een paar fiksche laarzen noodig heeft om de straten door te gaan, want die zijn in Jerusalem even ellendig als de gansche toestand der stad. Gobats aanvang was aangenaam maar moeilijk. Aangenaam, want wie zoude niet met innige vreugde arbeiden dáár waar onze hooggeprezen Heiland vóór ons heeft gewerkt. Moeilijk, want wie zal het zout weder krachtig maken, waar het onzout is geworden! Daarbij was het

arbeidsveld van Gobat zeer groot. Het omvatte Palestina, Syrië, Egypte en Abyssinië. De kudde, die hij op deze uitgestrekte weide moest hoeden, was er nog niet. Hij moest die, evenals de groote Herder der schapen, eerst zelf gaan opzoeken. Alles wat hij ontmoette, waren slechts, hoe goed ook, geringe pogingen der kerkelijk Engelsch-Joodsche Zending, die een hospitaal voor Joden en een school van nijverheid voor proselieten had gesticht. Er bevond zich in het geheele groote bisschoppelijke gebied slechts één geboren protestant, maar geen evangelische school of kerk. Dat alles was de Turksche regeering zeer weinig genegen. »Totdat de zieke man dood en begraven is,» zegt de Engelsche generaal Lake, »zal het in Turkije niet vooruitgaan!» en de ambassadeur eener groote Europeesche natie had nog kort te voren gezegd: »Mijn keizer zal niet toelaten dat het protestantisme in Turkije post vat.» Zonder te rade te gaan met vleesch en bloed ging Gobat aan het werk. Voor alles stelde hij bijbelverkoopers en bijbellezers aan, die het woord Gods in allerlei talen in huizen en harten zouden brengen. Toen stichtte hij in 1847 eene school voor knapen en meisjes, die in het begin slechts door negen leerlingen werd bezocht. Zij wies echter frisch op, als een jonge olijfboom, moest reeds in 1852 in een jongens- en meisjesschool worden verdeeld, waarvan, niettegenstaande alle tegenwerking der Latijnen, Grieken en Joden twee jaren later, de eene 56, en deze 52 kinderen telde. Te gelijker tijd, in 1849, gelukte het den bisschop, op den berg Zion, trots alle hinderpalen en plagerijen der Turksche overheid, een fraai en deftig godshuis te bouwen, de Christus-kerk, een eigendom der Engelsch-Joodsche Zen-

ding, de eerste in geheel het Oosten, waar het Woord Gods weder luide werd verkondigd en het heilig avondmaal naar de instelling des Heeren Jezus Christus werd toegediend. Den volgende zomer 1850 werd Jerusalem door vele en zware krankheden geteisterd; Gobat zag met droefheid in welk een' droevigen toestand de armen in hunne ellendige hutten ter neder lagen, en kon hen toch niet helpen. Op zekeren dag klopte de zendeling Reichhardt aan zijne deur. Hij was een neef van de eerste diakones van den lateren tijd, Geertruida Reichhardt, had haar vóór zijn vertrek naar het buitenland, nog eenmaal in Kaiserswerth opgezocht, en een brief voor Gobat medegenomen, waarin Fliedner, diakonessen voor Jerusalem beschikbaar stelde. Zulk een woord op dat oogenblik, scheen den bisschop een wenk des Heeren te zijn. Hij verzocht om twee diakonessen, en reeds half April 1851 zond Fliedner aan den verheugden Gobat, vier zusters, waarvan Gobat twee, als zijnde in zijn dienst, de eerste jaren onderhield. In een huis op den berg Zion, nabij de Christuskerk, die aan Frederik Wilhelm IV toebehoorde en die hij er voor afstond, werd het werk aangevangen, namelijk ziekenverpleging en opvoeding der kinderen. Was het begin ook klein, ja armoedig, nochtans ondervond Gobat veel vreugde van zijne nieuwe helpsters. Juist het vrouwelijke geslacht was in het heilige land in een diepen doodslaap van de onwaardigste slavernij en onwetendheid gezonken. Wat kon dáár van grooter hulp zijn dan vrouwenhanden en vrouwenharten! Ten einde op het heetste van den dag een koel, schaduwrijk plaatsje te vinden, maakten de zusters op het platte dak van een harer kamers, van sterk opschietende planten, een

klein priëel, waarover uit den daaronder gelegen tuin, eenige weinige palmboomen van Jerusalem derzelver bladen als waaiers uitstrekten. Hoe gebrekkig de plaats ook ware, het uitzicht op het beneden liggende gedeelte van Jerusalem, was prachtig, namelijk op de grafkerk met deszelfs grooten koepel, en daarvoor de zoogenaamde Muristan, waar eenmaal de Johanniter-ridders hun statig hospitaal hadden en waar thans in de bouwvallen die de Sultan in 1871 aan den keizer van Duitschland schonk, de evangelische Duitschers een eenvoudig maar lief, net kerkje hebben gebouwd; in dit priëel werd ook, als het binnenshuis te heet werd, aan kleine meisjes onderricht gegeven, en Gobat verheugde zich dikwerf, wanneer hij op dit gezellige plekje, aan de zusters en de kinderen de hand kon drukken. Ik wil hier tevens mededeelen dat het Gobat vergund is geworden, de zaak der diakonessen in de heilige stad met kracht te zien bloeien. Schoon de Mahomedanen in het begin, het christelijke hospitaal als een »hondenhok” haatten, werd deze ban der dweepzucht weldra door de macht der liefde, opgeheven. In plaats daarvan stelde men werkelijk vertrouwen in de diakonessen. Toen de consistoriaal-raad Dalton uit Petersburg zich in een gesprek met een bedouïen, als Pruis deed kennen, riep deze zoon der woestenij met stralende oogen uit: »Een Pruis, ja, die ken ik wel! Gij hebt ons overwonnen!” »Hoe dat?” vroeg Dalton verwonderd. De bedouïen antwoordde: »Niet de Pruisische mannen maar de Pruisische vrouwen hebben ons overwonnen, de diakonessen uit Kaiserswerth. Allah is groot, Jezus Christus is nog grooter!” Ook de schare van jonge meisjes nam zichtbaar toe. Zij lieten het door aanbouw ver-

groote huis op den berg Zion geheel aan de zieken over, en betrokken in 1868 eene nieuwe woning op de Gottfriedshoogte voor de Jaffapoort, welke Talitha Kumi genoemd werd. Dagelijks werden er 110 en meer meisjes aan den Wonderdoener toegevoegd, die alleen tot den in doodslaap verkeeren- den, spreken kan »Talitha Kumi! Ik zeg u dochtertje sta op.» Thans zijn reeds velen harer diakonessen geworden, anderen onderwijzeressen of getrouwe dienstboden en knappe huismoeders. — Ook andere evangelische liefdewerken, die oorspronkelijk met Gobats arbeid verbonden zijn, hebben zich krachtig ontwikkeld, gelijk de Engelsch-kerkelijke zending onder de Arabieren, die ten Noordwesten der stad, kerk en school voor de Arabische protestanten heeft gebouwd, het Syrische weeshuis voor jongens, dat vroeger de Crischna- broeders Schneller toebehoorde, het asyl voor melaatschen »Jesus hulp» en het weeshuis van den zendeling Müller in Bethlehem, hetwelk onder de Berlijnsche Jerusalem-vereeniging staat. Ook de andere belijdenissen begonnen met hen te wedijveren. De Grieken richtten links en rechts nieuwe scholen op en verbeterden de oude. De Russen deden voor de Jaffapoort een trotsche rij van inrichtingen, hospitalen en toevluchts- oorden verrijzen, die in uitgebreidheid en pracht huns gelijken niet bezitten. De Latijnsche patriarch Valerga bouwde een nieuw patriarchaat, dat trotsch boven de westelijke muren van Jeru- salem uitsteekt, en bevorderde den wasdom van het groote Jezüeten-instituut in Betschala bij Bethlehem. De Fransche proseliet Ratisbonne stelde de orde der zusters van Zion in, die aan de Via Dolorosa een groot meisjes-instituut en hos- pitaal bezit. Zoo had Gobats intrede te Jerusalem, naar alle

kanten heen, deels aansporend, deels vruchtbaar gewerkt, en wij willen met hem, den man des vredes, uit den diepsten grond onzer harten vragen dat alles wat door de onderscheiden Christelijke belijdenissen voor Jerusalem en het heilige land gedaan wordt, geheel alleen in den naam en ter eere van Hem moge geschieden, die dáár zijn geheele liefdehart voor de menschheid heeft ontsloten!

HOOFDSTUK XIII.

NAAR BETHLEHEM.

Te midden van dezen arbeid maakte de bisschop verscheiden onderzoekingsreizen door het land, om ook op andere plaatsen een deur voor het Evangelie te openen. Eenmaal greep er iets eigenaardigs plaats. Hij kwam op een Vrijdag tegen den middag te huis, en vond al de poorten gesloten. Wat was dat? Onder de Mahomedanen loopt de sage dat Jezus Christus van den Olijfberg komende, Jerusalem zal binnentreden en wel op een' Vrijdag tusschen 11 en 1 uur. Daarom hebben zij de Gouden Poort, die van het tempelplein naar den Olijfberg voert, zorgvuldig toegemetseld, terwijl zij de andere poorten des Vrijdags van 11 tot 1 uur goed gesloten en gegrendeld houden. Gobat bezocht dikwerf het nabijgelegen Bethlehem. De lezer zal gewis gaarne zulk eene wandeling met hem maken. Wij wandelen de Jaffapoort uit, voorbij de Davidsburcht, het

dal Gihon of Hinnom door, en stuiten weldra op het overblijfsel der waterleiding, die Salomo uit eene der, tusschen Hebron en Bethlehem gelegene bronnen liet voeren, en die uit drie reusachtige, ommuurde vergaarbakken bestaat. »Halt!» zeide de bisschop en wendde onze blikken verder links naar beneden, waar het dal in een rotsspleet uitloopt. Dat is, volgens zijne uitlegging, de afschuwelijke plek waar het afvallige volk, en zijn koningen, Ahas en Manasse aan het hoofd, hunne kinderen in de gloeiende armen van het afgodsbeeld Moloch legden. Later wierp men daar in een aanhoudend brandend vuur de lijken der misdadigers en geslachte dieren, beschouwde de plaats als een beeld der hel en noemde het Gé bené Hinnom, d. w. z. Dal der kinderen des jammers, waarvan ook het door den Heer gebezigde woord Gehenna is ontleend. Het dal verlatende bestijgen wij rechts den »Berg van den boozen raad,» op wiens spits Caiaphas in zijn landhuis geraden zou hebben den Messias te vermoorden; wij laten den akker des bloeds, waar Judas Iskariot zich verhing, ter linker zijde liggen en komen aan de vruchtbare, zacht opgaande vlakte van Rephaïm. In een uur staan wij op de hoogte naast het Grieksche Elias-klooster. Aan het ongeduldige oog onttrekt Bethlehem zich nog achter een' bergrug, maar reeds verheft zich aan gene zijde de steile top die aan de gansche streek een eigenaardig karakter geeft.

Het is de Frankenberg of Ferdes, Paradijsberg. Op deszelfs kruin bouwde koning Herodes de Groote, kort voor Jezus geboorte, een sterke vesting. Hierin, meende de tiran, zoude hij voor alle vervolging beveiligd zijn, en om des needs onopgemerkt er in te kunnen komen, liet hij, in den berg

een marmeren trap van 200 treden maken. Van uit dezen ruimen wachttorens richtte deze bloedmensch zijn' blik naar beneden op zijn schoon koninkrijk, waar in den lusthof van Jericho de prachtige marmeren gebouwen prijken, waarin hij zijne laatste, afschuwelijke levensdagen sleet. Hij werd namelijk door eene krankheid overvallen, die even onzettend was als zijn leven. Een inwendig vuur verteerde hem onder de vreeslijkste pijnen; zijn geheele lichaam ging tot verrotting over.

Toen de laatste ademtocht reeds op zijne lippen was, gaf hij het bevel dat al de hoofdlieden van het Joodsche volk, die in het Hypodrome te zamen waren gekomen, onmiddellijk na zijn' dood zouden vermoord worden, daarna ook zijn eigen zoon Antipater. Daarna stierf hij. Met veel praal werd zijn lijk van Jericho naar den burcht op den Paradijsberg gebracht, waar hij voor slechts weinige jaren het kermen en steunen der door hem vermoorde kinderen in Bethlehem had gehoord, alsmede de bittere jammerklachten der ouders.

Jericho is met zijn palmboomen en beroemde balsemboomen van de aarde verdwenen, en van den burcht van Herodus zijn nog slechts weinige steenen aanwezig." Gedurende dit verhaal des bisschops zijn wij in de laagte de plek voorbijgegaan, waar Rachel bij den weg is begraven, en hebben ongemerkt den laatsten bergrug bereikt. Zie, daar ligt Bethlehem in zonschijn voor onze oogen, hoog op eenen dubbel bergtop, de stad, waar onder de heerschappij zelfs van een Herodes, de eengeboren Zoon van God ons vleesch en bloed heeft aangenomen. Links op den achtergrond toont ons de bekwame geleider het zoogenaamde veld der herders. Moge

het al of niet op deze plek geweest zijn dat de herders in den gewijden nacht hunne kudden hoedden, nochtans is bij Bethlehem het eerst uit der engelen mond de blijde boodschap gehoord, die alleen ons kan troosten te midden onzer moeiten en bezigheden, op deze aarde die de Heer om der zonde wil vervloekt heeft. Met onzen bisschop ontblooten wij het hoofd en roepen vroolijk en beslist uit: »Dit is een getrouw woord en aller aanneming waardig dat Jezus Christus in de wereld is gekomen om zondaren zalig te maken, van welke ik de voornaamste ben!»

Rechts aan den bergrug van den ouden stadstoren bevindt zich het huis, waar het vreugdevolle Evangelie weder zuiver en goed voor de eerste maal aan de inwoners van Bethlehem is verkondigd geworden, de eenvoudige, evangelische bidzaal met weeshuis en school. Links, aan het andere einde der stad, op den steilen rots verheft zich het eigenlijke doel onzer wandeling, de Christus-kerk, omringd door Latijnsche, Grieksche en Armenische kloosters. Wij betreden spoedig de stad, die onder hare 5000 inwoners, 300 Mahomedanen, en geen enkelen Jood telt, en kruipen door een zeer klein, nauw deurtje, daar het voorportaal uit vreeze der bedouïenen is toegemetseld, de prachtige vijfhoekige kruiskerk binnen, die Helena, de moeder van keizer Constantijn, boven de rotsholte heeft laten bouwen, en die door velen sedert de helft der tweede eeuw voor de geboorteplaats van Jezus gehouden wordt. De groote eenvoud van bouw spreekt luide tot onze harten. Een muur bedekt, helaas, het dwarsschip en koor voor ons oog. De Grieken hebben zulks in 1842 bewerkstelligd om de Latijnen buiten het koor te sluiten. Door eene

smalle opening treden wij het dwarsschip binnen, stijgen dicht bij het hoofdaltaar in een rotsgang naar beneden en staan — voor de kleine rotsholte, waar het onuitsprekelijk groote feit heeft plaatsgegrepen, dat de Schrift met de eenvoudige woorden vermeldt: »En zij baarde haren eerstgeboren Zoon!» — »Mijne vrienden,» zeide de eerwaardige bisschop, »onuitsprekelijk groot is de verborgenheid; God is geopenbaard in het vleesch! Maar het vleesch nut ons niet, de geest is het die levendig maakt! De Grieken en Latijnen hebben de rotswanden met goud, zilver en vele schitterende lampen versierd; maar deze plek klaagt hen aan voor God en getuigt tegen hen voor het oog der menschen!» En dan verhaalt hij ons verder: »Toen ik in 1846 naar Jerusalem ging, bevond zich hier onder het altaar nog eene zon van louter zilver met veertig schitterende stralen, waarin echte juweelen prijken. Daar omheen stond geschreven: »Hic de virgine Maria Jesus Christus natus est» (hier is uit de jonkvrouw Maria, Jezus Christus geboren.) In het jaar 1847 was plotseling, men weet niet hoe en waarheen, deze schitterende zilveren zon verdwenen. De Latijnsche monniken riepen: »Dat hebben de Grieken gedaan!» sprongen van hun' maaltijd op waaraan zij juist waren gezeten, grepen naar hunne wapenen, en rukten op het Grieksche klooster los. Tot hun geluk hadden dezen eenen evangelischen gast bij zich, professor Dr. Schaffter, uit Berlijn. Deze voorkwam dat de monniken elkander dood sloegen. Men beklaagde zich bij den Pacha in Jerusalem. De Franschen trokken partij voor de Latijnsche, de Russen voor de Grieksche monniken. Brieven vlogen van Parijs naar Petersburg, heen en terug, en het einde van het lied

was de vreeselijke oorlog in de Krim, waar het bloed met stroomen werd vergoten. Hadden wij voor 5 of 6 jaren weder opnieuw een bezoek aan Bethlehem gebracht, dan zoude de bisschop verder hebben medegedeeld: »Ach, nog steeds wordt de naam van Jezus op de plek zijner geboorte door dezulken onteerd, die zich naar Hem noemen. In het voorjaar van 1873 maakten de Franciskaner monniken in den rotsgang, die van uit hun klooster naar de grot der geboorte leidt, des nachts een voorhangsel, ten einde zich daardoor een recht van eigendom te verschaffen. De Grieken namen het weg. De Franciskanen stormden binnen, en op de plek der geboorte van Christus, ontstond een hevig gevecht. Van Jerusalem werden Turksche soldaten gehaald, die gedurende vele weken van de kerk hun kampplaats maakten. Nauwelijks waren de Turken vertrokken, of de Franciskanen verordenden eene processie in dat gedeelte der kerk dat hun niet toekwam. De Grieksche bisschop, omringd van zijne priesters, wees die af. Toen haalden die zelfde monniken, die eenen rondgang des gebeds wilden houden, stokken en bijlen van onder hunne monnikspijen te voorschijn, doodden de Grieken en sloegen de kostbare lampen in stukken. Opnieuw werden in en voor de kerk Turksche soldaten gelegerd. Nochtans vernietigden de Latijnen, de door de Grieken vernieuwde lampen. Daarop rukten de Grieken de kerk binnen, dreven de Latijnen er uit, en toen dezen er weder trachtten in te dringen, werden zij door degenen die zich in de kerk bevonden, met steenen en schoten begroet, en alles wat hun in de kerk en in de grot toebehoorde, werd verbrijzeld! — Wie weet hoe lang de strijd der Christenen zoude hebben

geduurd, zoo niet de Pacha van Jerusalem met geweld vrede had gemaakt! — — Hoe kunnen de Mahomedanen en Joden, zich voor zulke Christenen buigen? Is het geen tijd dat het Evangelie aan dit, eens zoozeer begenadigd, maar thans zoo diep gezonken land gebracht worde?"

Ons hart siddert. De hand des bisschops vattende, beloven wij in den naam der evangelische Christenen: »Wij zullen meer getrouw bidden en werken, opdat boven de gewijde plek de zon der genade in heerlijkheid weder opga!"

HOOFDSTUK IV.

GEDRAAG U ALS EEN GOED KRIJGSKNECHT VAN CHRISTUS.

Als het zuurdeeg door het meel wordt geroerd, ontstaat er altijd gisting. Ook het zuurdeeg des goddelijken woords, hetwelk Gobat in het heilige land gebracht had, bracht de gemoederen in beweging.

Nu hier, dan dáár werd een hart voor de evangelische waarheid gewonnen, en bekende dat de Bijbel een richtsnoer voor ons geloof en leven moet zijn. Onmiddellijk steeg de vlam van kwaadwilligheid der inlandsche priesters en kerkvorsten omhoog.

Zij beschouwden deze bijbelsche Christenen niet als een zout, maar als eene vuile vlek in hunne gemeente, overlaadden hen met vloek en ban, en verdreven hen uit hun kerk.

Zulke arme, zoekende, verjaagde zielen kwamen dan bij Gobat en tot de onder of met hem werkende zendelingen en baden om hulp.

Zoude Gobat hen van zich afwijzen? Hij bracht hen te zamen en verpleegde hen, en zoo ontstonden, zonder dat hij zulks bedoelde, van lieverlede kleine protestantsche gemeenten uit de inlandsche, Arabisch sprekende Christenen, te Jerusalem, Bethlehem en het naburige Betschala, Ramleh, Lud, Jaffa, Nablus, Nazareth en andere plaatsen. In plaats van zich daarover te verheugen en God te danken, ontstond er in Engeland onder de protestanten zelf eene Roomsche partij, die het als een schreeuwend onrecht beschouwde, dat Gobat uit deze uitgestootene Christenen eene evangelische gemeente stichtte. Met ongeduld verlangden zij zijne aftreding, smaadden en belasterden hem. Aan het hoofd stond Lord Aberdeen, en in Jerusalem zelf de Engelsche consul Tinn, die aan de kinderen van Lord Aberdeen onderricht had gegeven. Tinn liet zijn strijd omtrent meeningen nog met eene persoonlijke vijandschap gepaard gaan, en verbond zich hiertoe met den voormaligen Wallachijischen Jood R. R. die wel is waar den Pruisischen pas bezat, maar volgens rechterlijke verklaring een twijfelachtig karakter aan den dag legde. Toen Tinn dezen man tot Engelsch vice-consul benoemde, brachten Gobat en drie der achtenswaardigste Britsche bewoners van Jerusalem bezwaren daar tegen in. Tinn verklaarde deze vier heeren als zijne gevangenen. Zij mochten niet buiten de poorten van Jerusalem gaan, Gobat kreeg slechts, ter wille zijner gezondheid, verlof, dagelijks twee uren frissche lucht buiten de muren te genieten. »De bisschopsmyter,» zeide Gobat in die dagen, »heeft ook wat derzelve

uiterlijk betreft, veel overeenkomst met een doornenkroon." In een zijner herderlijke brieven, schrijft hij: »Daar elke pijl der lastering, hoofdzakelijk tegen mij is gericht, voelde ik, dat ik, het voorbeeld van mijnen Heiland navolgende, niets beter doen kon, als stil te zwijgen, voor mijne vijanden te bidden en mij Hem aan te bevelen, die rechtvaardig oordeelt." God heeft geoordeeld. De Engelsche minister Malmesbury zond een telegrafisch bericht dat de vier gevangenen oogenblikkelijk in vrijheid moesten gesteld worden. R. R. werd door den Pruisischen consul in hechtenis genomen, en toen de Engelsche troonopvolger eenige jaren later het heilige land bezocht, ontzeide hij Tinn hem te vergezellen. Doch in Engeland nam iedereen die werkelijk evangelisch gezind was, eenstemmig de partij op van Gobat. Ook kreeg hij van alle kanten zooveel gaven ter ondersteuning van zijn werk, dat hij in staat gesteld werd, voor zijne school, die tot dusverre in een ongezond huis, in het midden der duffe stad gehouden werd, buiten de stad op den berg Zion, een nieuw luchtig huis te bouwen. Het stuk land ligt aan den zuidelijken grens des bergs Zions, waar hetzelfde rechtstandig in de Gehenna afdaalt, tegenover den akker des bloeds en de berg des boozen raads. Bij het wegruimen van het puin kwamen er fondamente van den eeuwenouden stadsmuur te voorschijn. Thans behoort het zuidelijk gedeelte van den berg Zion niet meer aan de stad. Sedert lang is het tot den akkerbouw gebezigd. De inwoners van het Mahomedaansche dorp Nebi-Daud, die zich beroemen, in hunne moskee het graf van David, en de paaschzaal te bezitten, trekken dáár hunne voren, eene letterlijke vervulling der voorspelling van Micha, hfdst. 3 :

12. »Daarom zal Zion om uwentwille als een veld geploegd worden.» Vlak bij de school leide Gobat eene begraafplaats voor de Engelsche en Duitsche gemeente aan. Later in 1860 werd de school tot een weeshuis voor jongens ingericht, en daaraan een opvoedingshuis voor evangelische, Arabische onderwijzers en catechiseermeesters, verbonden. Eene gansche reeks van degelijke arbeiders is vanhier in de meest verschillende gedeelten van het heilige land, uitgegaan. Gobat vertoefde met het grootste genot aan deze plaats van bijzonderen zegen. Bespeurde hij uit de steenen om zich heen, in de duistere plaatsen beneden en tegenover zich, dat de bedreigingen Gods geen ijdele klank zijn, dan betuigde de vroolijke, bloeiende schare van jongens dat ook de beloften Gods eeuwig vast staan. Dat gaf hem moed, ook op dit gebied van zijn arbeid niet te vertragen, op hetwelk hij de minste vruchten ontdekte, nam. onder het volk van Israel zelf. Bewogen vertoefde hij menigmaal aan den westelijken muur van den tempelberg, waar de Joden hunne jammerklachten doen hooren. Dáár toch bevindt zich nog een overoud echt stuk zijmuur, wel niet van den tempel zelf, maar toch van den tempelberg, die in het dal van Tyropoön, tusschen Moria en Zion ongeveer 100 voet hoog, door Salomo is gebouwd, ten einde boven rondom den tempel eene plaats te bereiden voor de gansche toestroomende menigte des volks. Thans ligt de onderste helft van den muur onder puin begraven. De eerste negen rijen van steenen boven den grond bestaan uit ontzettend lange gehouwen steenen van 10—15 voet, en zijn door hun' vorm het bewijs van hunnen hoogen ouderdom, terwijl de bovenste rijen blijkbaar van lateren datum zijn. Dáár komen nu elken

Vrijdag 's namiddags van heinde en verre weenende Joden bijeen, rijk en arm, oud en jong, mannen en vrouwen, dikwerf schoone, eerbiedwaardige gestalten. Sommigen drukken het voorhoofd tegen de muurblokken en bevochtigen die met hunne tranen; anderen kruipen op den grond, en bewegen, minder of meer hardop biddende, het bovenste gedeelte des lichaams en stooten daarmede steeds sneller tegen de doode overblijfselen van het oude heiligdom. Daarna begint de voorzanger: »Vanwege het paleis, is het hier woest,» en het volk valt in: »en zitten wij eenzaam en weenen.» De voorzanger vervolgt: »Vanwege de muren, die verbroken zijn — vanwege onze heerlijkheid die vergaan is — vanwege onze groote mannen die daar nederliggen — vanwege de priesters die gestruikeld hebben — vanwege onze koningen die hen veracht hebben» — en na elken volzin roept het jammerende volk: »Zitten wij eenzaam en weenen!» Of dan begint de voorzanger: »Wij bidden U, ontferm u over Zion!» Het volk: »Vergader de kinderen van Jerusalem!» Voorzanger: »Kom toch spoedig, Verlosser van Zion!» Het volk: »Spreek naar het hart van Jerusalem.» Voorzanger: »Schoonheid en majesteit omringe Zion.» Het volk: »Ach, wees Jerusalem genadig.» Voorzanger: »Moge spoedig het koninkrijk in Zion verschijnen.» Het volk: »Troost alle treurende over Jerusalem!» Voorzanger: »Moge vrede en vreugde over Zion opgaan.» Welk Christen zoude niet bij het hooren van deze klaagliederen bewogen worden, en met bazuinen door de gansche wereld waar Joden wonen, luide uitroepen: »De wortel en de spruit van Jesse is gekomen; het is onze en uw Heiland Jezus Christus, die geprezen is in eeuwigheid!»

Maar steeds moet de eeuwige God zeggen: »Mijn volk hoort het niet en Israel neemt het niet ter harte!» Zelfs Gobat, schoon hij Israel een warm, ruim, toegenegen hart toedroeg, moest het ondervinden, wat zijn meester vóór hem ondervonden had. Door zijn woord en werkdadige liefde die hij gedurende den hongersnood en de besmettelijke ziekten aan vele arme, zieke Joden, zoowel mannen, als vrouwen en kinderen bewees, werden slechts enkelen tot het geloof in hun' Messias gebracht — in het geheel 200, waaronder voortreffelijke mannen en vrouwen — maar het volk over het algemeen genomen, bleef blind en verbitterd tegen zijn' Messias, evenals ten tijde toen Hij in hunne steden en dorpen rondging, weldoende en het Evangelie predikende. En toch moesten die verbitterde lieden zelf betuigen, dat het Evangelie goede vruchten voortbrengt. »Voortijds,» verhaalt Gobat in een zijner brieven, »beweerden de rabbijnen, dat geen Jood waarachtig tot het Christendom kon bekeerd worden, en onze proselieten alle of huichelaars of slechte menschen waren. Thans bekennen zij dat velen onder hen oprecht en goed zijn. »Maar,» voegen zij er bij, »het is de duivel die hen dringt, goed te zijn en goed te doen, om daardoor ook andere Joden te verleiden!» — »Dit getuigenis tegen ons,» voegt Gobat er bij, »kan niet anders, als bemoedigend voor ons zijn.»

HOOFDSTUK XV.

EENE BISSCHOPPELIJKE REIS DOOR HET HEILIGE LAND.

De reizen die Gobat ambtshalve en voor zijne uitspanning deed, brachten in den stillen gelijkmatigen arbeid nu en dan eenige afwisseling teweeg. De afmatting zijner jeugdige jaren deden zich in zijnen ouderdom gevoelen. Hij was genoodzaakt, tot versterking nu en dan naar Europa te reizen, maar ook van dezen tijd van uitspanning maakte hij getrouw gebruik, om het vuur der liefde voor het heilige land en deszelfs bewoners in Engeland, Duitschland en Zwitserland levendig aan te wakkeren en gaven voor zijnen uitgebreiden werkkring te verzamelen. Want, hoeveel hij ook van zijn bisschoppelijk inkomen of persoonlijk eigendom, voor zijne noodwendige herstellingsreizen afzonderde, zoo bleef toch eene krachtdadige ondersteuning der vrienden Zions noodzakelijk om de scholen en gemeente te onderhouden, die door hem en zijne medearbeiders in het woeste land waren opgericht. Wij willen den bisschop op eene zijner bezoekreizen vergezellen, om zijn leed en vreugde te deelen. In het voorjaar van 1872, toen de amandelboomen als met een bloesem van sneeuw bedekt waren, en de tortelduiven zich lieten hooren, trok hij op, niet in een gemakkelijk rijtuig, maar te paard; want rijwegen zijn onbekend zoowel in het heilige land als in het schoone Turkije. In Ramleh steeg hij af.

Ook van Lydda en Jaffa waren de Arabische protestanten daarheen gekomen, om met hun' herder het heilige Avondmaal te houden. 's Namiddags ondervroeg hij de 100 jongens en meisjes die in Ramleh de school bezochten, en verheugde zich over hunne vorderingen in de kennis der Heilige Schrift en hun zingen. Daarna bezocht hij de school van het nabijgelegen Lydda, die 90 kinderen telde, waaronder 35 Mahomedaansche. De leermeester is een leerling van het bisschoppelijke weeshuis. Daar deze juist het Evangelie van Markus behandeld had, vraagde Gobat naar deszelfs inhoud. »De kinderen,» zeide de bescheiden bisschop vertelden de dingen beter als ik het zoude gedaan hebben.» De chatub (Mahomedaansche priester) van Lydda, die zijn zoon op school had, woonde het examen bij. Toen hij verwijten van de Mahomedanen moest hooren, zeide hij: »Ik rekende het tot mijn plicht, het examen bij te wonen; want ik hoor altijd iets goeds in de school.» Daarop nam hij den Bijbel, dien hij dagelijks onderzocht, en las dengenen die hem berispten en allen die zijn winkel voorbijgingen, daaruit voor.

Na een bezoek aan de gemeente in Jaffa en een kort oponthoud in Alexandrië en Kaïro, toog Gobat per schip naar Haïfa, waar in de blauwe zee de groene Karmel uitsteekt, van welks hoogte God eenmaal den biddenden Elia met vuur geantwoord heeft. Te paard ging hij landwaarts door de Galilesche bergen naar Nazareth. Op zulke tochten door het land merkte Gobat alles aandachtig op, wat hij onderweg ontmoette, waardoor hem vele uitdrukkingen en beelden uit den Bijbel duidelijk werden. Zoo zag hij eens, of het juist op dezen tocht, of vroeger plaats greep, weet ik niet juist

te zeggen, dicht bij hem op een rotsblok een arend zitten. Het koninklijke dier bleef trotsch op zijne plaats, totdat de ruiter zeer dicht naderde. Toen keek hij hem scherp in de oogen, verhief twee-, driemaal de groote vlerken en vloog met langzame vlucht boven zijn hoofd op, steeds sneller zich in het luchtruim verliezende. »Die op den Heer vertrouwen, krijgen nieuwe kracht, en zullen opvaren als de arenden.»

In Schefamer rustte Gobat uit; want dáár werkte zijn evangelist Seraphim Butaje. Deze man had zijne opleiding in het Jezuiten-klooster in den Libanon gehad, doch met hart en ziel het Evangelie aangenomen hebbende, had hij, niet-tegenstaande de vijandschap der Roomsche monniken en nonnen en de menigvuldige vervolgingen der Mahomedanen, in dit dorp eene kleine protestantsche gemeente gesticht. 's Namiddags, den 24sten Maart bereikte de bisschop het in liefelijk groen verborgen Nazareth, waar zijn schoonzoon Zeller trouw en dapper voor het Evangelie streed, en ondervroeg nog denzelfden avond 15 Arabische jongens en meisjes die hunne belijdenis wenschten te doen. Voor deze plechtigheid betrad hij des Zondags vroeg voor de eerste maal de, met opmerkelijke toehoorders en goede zangers gevulde, gothische kerk, welke Zeller met ontzaglijk veel moeite, ten spijt van Turken, Grieken en Latijnen, ter eere van Jezus, had voltooid. Zij ziet van de berghelling vriendelijk en zegevierend op de stad en het dal neder. Gedurende de volgende dagen bezocht Gobat de school waarin 60 jongens goed onderricht kregen, en het kleine Seminarium waarin zeven Arabische jongelingen voor catechiseermeesters, schoolonderwijzers of bijbellezers werden opgeleid. Ook bezocht de bisschop met veel vreugde de vier

andere evangelische gemeenten en scholen, die als levende bronnen in een rotsachtig land rondom Nazareth liggen. Na onophoudelijken arbeid beklom hij nog eenmaal met de zijnen den berg, waaraan Nazareth gelegen is. Daarboven geraakte de Christen geheel in verrukking; want hem blonken de velden tegen, waar in stille afzondering de Zaligmaker der wereld, zich voor zijn werk bereidde, en in de verste verte verhieven zich stomme en nochtans sprekende getuigen der Goddelijke gerechtigheid en genade. Naar het Zuiden ligt in de diepte, de vlakte Jizreël of Esdraelon, het tooneel van zoovele gerichtten en uitreddingen Gods. Ten Westen ligt de Karmel, de oude getuige van Jehova, gelijk een hoog altaar dwars door het land; dáárachter, zich in den horizont verliezende, de glansrijke zee; ten Noorden blikte de met sneeuw bedekte Hermon, door de zon rood gekleurd, als een vuurkolom neder, en ten Oosten steekt de Tabor geheimzinnig het hoofd boven de lagere bergen omhoog. Daarhenen wendt men zoo gaarne den blik; want aan den weg derwaarts ligt aan het einde van het stadje de Mariabron, die thans, evenals vóór 2000 jaren, de éénige bron van Nazareth is, waaruit gewis ook Maria en Jezus water hebben geput. Verder oostwaarts heen vliegen dan de gedachten naar die steden, waar Hij de meeste wonderen heeft verricht, en wier inwoners zich toch niet hebben bekeerd. Het blauwe meer van Gennesaret, waaraan ze gelegen waren, is thans nog gelijk toen, helder voor het oog van hem, die Galilea bezoekt; maar Chorazin en Bethsaïda zijn verdwenen, Tiberias is het ellendigste en vuilste gat dat men zich denken kan, en van het, tot den hemel verhoogde, Kapernaüm, is niets

meer te zien als eenige rots- en marmerblokken, die van struikgewassen bedekt zijn, die in en bij het dorp Tel Hum aan het noordeinde van het meer uitloopen.

Naar lichaam en ziel gesterkt, reisde de bisschop den 4den April van de bergen van Galilea naar de vlakte, links eerst voorbij den heerlijken berg Tabor, dan langs Endor, vervolgens door Naïn, aan den kleinen Hermon, naar Jizreël, aan den voet van het Gilboa-gebergte, aan welks bergrug eenmaal Saul en Jonathan werden gedood. De rit door de vlakte van Jizreël toonde hem nogmaals hoe verwoestend de hand der Turken op het land rust; want de vruchtbare, door de Kison bevochtigde, vlakte wordt nog weinig bebouwd, omdat de roofachtige Bedouïenen de arme Fellachen of boeren toch van al het koren zouden berooven. Zoo wassen dus op den vetten bodem op onafzienbare afstanden reusachtige distelen, waardoor paarden en ruiters zich moeten heenwerken. 's Namiddags kwam Gobat in Jemin aan. Daar wachtte hem een troepje arme protestanten op. Zij kwamen uit twee naburige dorpen Burken en Zebabde, waar de bisschop twee scholen onderhield, en wenschten hun herder naar Zebabde te vergezellen. Nadat hij daar de achttien kinderen van de pas twee jaren bestaande school had ondervraagd, hield hij met de volwassenen een bijbeloefening, en at 's namiddags met allen. Het was voor hem een schoone dag. De verdere weg leidde door het gebergte van Efraïm langs Sebaste, waar op den beplanten bergrug nog enkele, gebroekene zuilen de vervlogene heerlijkheid van het oude Samaria aanduiden, »de prachtige kroon der dronkenen van Efraïm, welker sieraad is eene afvallende bloem,» zooals Jesaja de stad profetisch in éénen adem noemt (Jes.

28 : 1). Vermoeid keerde Gobat's avonds naar Nablous terug.

Deze stad, de tweede in grootte van Palestina, door de Joden vroeger Sichem, en door de Romeinen Neapolis genoemd, ligt tusschen den berg Ebal ten Noorden en Gerizim ten Zuiden en telt ongeveer 13000 meest Mahomedaansche inwoners. Sichem is het vochtigste gedeelte van het heilige land. Overal ontspringen bronnen en ruischen beken. Weelderige tuinen met olijf-, amandel-, granaat- en vijgeboomen vullen het dal, en strekken zich tot den Gerizim uit.

De geur der bloeiende rozen, mirten en oleanders vervult de lucht. Doch de steile Ebal is steenachtig, donker, onvruchtbaar en draagt nauwelijks iets anders als statige cactussen van een manslengte. Hier, waar vriendelijke vruchttuinen en donkere rotskloven zoo dicht aan elkander grenzen, moest het gansche volk na den intocht in het beloofde land zich verzamelen, om de ooren wijd te openen voor de wet, die vloek en zegen predikt. Op den liefelijken Gerizim stonden de zes stammen, wier leidslieden den zegen uitriepen voor hen die naar Gods wet wandelden, en op den Ebal de andere zes, die uitriepen: »Vervloekt is hij, die niet doet naar hetgeen in de wet geschreven is.» En het gansche volk aan deze en gene zijde riep daarop »Amen,» uit. Men kon wel verwonderd vragen, hoe het mogelijk was, op zulk een afstand van Ebal tot Gerizim de uitgesproken woorden te verstaan. De oostersche lucht is fijner en de oostersche keel scherper als de onze. Toen ik voor eenige jaren op de enkele overblijfselen van den Samaritaanschen tempel zat, waar thans op den Gerizim eene christelijke kerk is gebouwd, verhieft eensklaps een herder zijne stem van den Ebal, om ergens een

kennis, dien hij beneden zag gaan, toe te roepen. Wij, die boven op den Gerizim stonden, konden duidelijk elk woord verstaan.

Het laat zich denken, hoezeer Gobat verlangde ook in Nablous het zuivere Evangelie te doen verkondigen. Zoodra hij zijn arbeid was begonnen, had hij te dien einde een evangelist derwaarts gezonden. Deze vond toegang tot veler hart. Reeds aan het einde van September 1851 kon Gobat aan Fliedner schrijven: »De bisschoppen en monniken van het Grieksche klooster zijn dezen ganschen zomer druk bezig geweest, om het goede zaad in Nablous uit te roeien. Geschenken aan invloedrijke Turken, beloften, bedreigingen, alles hebben zij aangewend, maar, God dank! tevergeefs. Die goeden lieden hebben zich zoo flink en dapper gehouden, dat men zien kon dat de geest Gods hen bestuurde. De maatstaf, waaraan de monniken de uitwerking konden zien, is de school. In het begin van den zomer, toen zij beloofden, de schatting dergenen die zich van mij en mijne school wilden verwijderen, aan de regeering te zullen betalen, begonnen eenige te wankelen en zonden voor eenigen tijd hunne kinderen naar de Grieksche school. Zij verlangden echter spoedig dat de Bijbel zoude worden ingevoerd, en toen de monniken dit ten laatste weigerden, verklaarden zij hunne kinderen niet school te zullen zenden, waar het woord van God niet zuiver en volkomen werd onderwezen, en brachten hunne kinderen weder in mijne school, die thans reeds 38 leerlingen telt.» Vier jaren later waren de Mahomedanen van Mekka tegen de Christenen aangezet, hadden er vele gedood, en hunne huizen met de school geplunderd. Doch ook dit vermocht de krachtvolle vonken van het licht des Evangelies

niet uit te blusschen. School en gemeente was stevig opgewassen, en de laatste was reeds tot een filiaal-gemeente in de naburige dorpen Basidia en Ruff el Gebiël, uitgebreid. Met een dankbaar hart trad Gobat den 6den April in de eenvoudige, bezette bidzaal, om 23 personen op belijdenis aan te nemen en aan 70 geloovige Christenen uit Nablous en de naburige dorpen het heilig Avondmaal uit te reiken. Na afloop der godsdienstoefening verzamelde hij de 55 jongens zijner school rondom zich en verkreeg uit de veelzijdige vorderingen die zij gemaakt hadden, den indruk, dat de wasdom der gemeente hoofdzakelijk aan de school moest toegeschreven worden. Nablous heeft nog geen evangelische kerk; slechts eene geschikte plaats voor eene kerk, is door Gobat gekocht. Den 7den April ondernam Gobat de terugreis naar Jerusalem. De weg voert thans, als voorheen, voorbij de Jakobsbron, een half uur ten Westen der stad, waar de moede, dorstende Heiland der wereld, de aardschgezinde Samaritaansche vrouw uit Sichar met het water des levens verkwikte, en van de aanbidding Gods op Gerizim, op de aanbidding in geest en waarheid had gewezen. Gobat wierp nog een blik rechts naar den top van den Gerizim, thans eenzaam en verlaten, en liet toen zijn hart op den weg die in de nabijheid der bron links afdaalt naar het Oosten, over het gebergte en de Jordaan, naar zijn geliefd es Salt uitgaan, het oude, hooggelegen Ramoth in Gilead. Dáár had hij sedert 1857 door zijnen evangelist Bahnen uit het vrijheidlievende, den Turken vijandige volk, eene evangelische gemeente van 50 mannen gesticht. Al kon hij deze kleine kudde thans niet bezoeken, zoo kon hij die toch, al was het

te paard, in den gebede gedenken. Groene velden, rijke boschjes van vijgen en olijven, op de bergen en in de dalen, vergezelden de reizigers van het gebergte Efraïm tot het gebergte van Juda. In Ajin Sebben, het oude Sibna, trad hem als vanzelf, de naar overwinning dorstende Sanherib, koning van Assyrië, voor den geest, aan wien de nog machtiger hand des Heeren Zebaoths, aldaar een ring in den neus en een toom in den mond had gelegd, en hem weder langs den weg had teruggevoerd, waarlangs hij was gekomen. Welke geheel andere gedachten rezen eenige uren later bij hem op, bij het zien der woningen van Betin, het oude Bethel, waar eens de vluchtende Jakob, slapende op een steen, de engelen Gods op en neder zag gaan. »Gods genade,» roept dit oord ons toe, »is grooter als de zonde der menschen!» en die dit ervaart, zingt overal op aarde, gelijk Jakob: »Dit is een poort des hemels!» Eindelijk reed Gobat de Skopus op, de laatste hoogte ten Noorden van Jerusalem, vanwaar men de stad en het gansche daarbeneden liggende land tot aan den spiegel der Doode Zee en het gebergte van Moab aan gene zijde overziet. Van dit punt uit had ook eenmaal Titus zijn veldheersblik laten gaan, en de belegering der verblinde stad geleid, tot hij die in een bloedbad deed verkeereren, en ook tegen zijnen wil, van den wonderschoonen tempel, dien hij wilde sparen, geen enkelen steen op den anderen liet.

HOOFDSTUK XVI.

OUDE LIEFDE — NIEUWE LIEFDE.

Ook Abyssinië werd niet door het wijde liefdehart des bisschops vergeten. Dadelijk bezorgde hij den Abyssiniërs in het klooster te Jerusalem, namelijk de vandaar komende pelgrims, een' Amharischen bijbel, bezocht hen trouw, en als ziekte of honger hen overviel, had hij steeds eene opene, helpende hand voor die arme lieden gereed. Daarop zond hij in 1855 de beide Chrischona-broeders Krapf en Flad naar het verre land. God scheen zelf op wonderbare wijze de gesloten deur te hebben geopend. Voor 23 jaren had Gobat in Gondar aan eenen 12-jarigen schoolknaap, Kassai genaamd, een Amharisch evangelie geschonken. De knaap had zich in het boek verdiept, en had daardoor het ware licht gevonden. Toegerust met een scherpzinnig verstand en krachtigen wil, had hij het zoover gebracht dat hij krijgsoverste werd; daarna een zelfstandig vorst, had hij de overwinning op den ons bekenden koning Ubi behaald, en zich onder den naam van Theodorus tot koning der drie Abyssinische rijken verklaard. Hij overhandigde den beiden zendingen Krapf en Flad een' brief voor den bisschop Gobat, waarin hij met warmte zich de vroegere vriendschap herinnerde, om werklieden verzocht, en zeide dat ook zijn abuna

Salama, die zijne opleiding in Lieders zendelingsschool te Kairo had gehad, zeer verheugd zoude zijn, wanneer niet aange- stelde leermeesters in zijn land kwamen om den Bijbel te verspreiden en het volk uit Gods Woord te onderrichten. Hoe klopte het hart van Gobat van hoop en vreugde! Nog in hetzelfde jaar zond hij de Chrischona-broeders Bender, Mayer en Kienzeln onder de leiding van Flad naar Abyssi- nië terug en twee jaren later de broeders Saalmüller en Waldmeijer. De grootste verwachtingen schenen in den aan- vang overtroffen te zullen worden. De koning overlaadde de zendboden met teekenen van zijn gunst en scheen inderdaad ernst met het Christendom te zullen maken. De broeders schreven aan den bisschop: »Theodorus heeft de veelwijverij en den slavenhandel verboden, en wil in plaats van de Ethio- pische taal, die het volk niet verstaat, het Amharisch als godsdiensttaal invoeren.» Doch geen kampvechter Gods zoude het ou' woord uit de Schrift mogen nemen: »Het is goed op den Heer te vertrouwen en niet op prinsen.» In het hart des konings kwam na den voorjaarsbloesem, een booze nachtvorst. Samenzweringen in zijn rijk maakten hem mismoedig en bloeddorstig. Zijn goede raadgever, de Engelsch- man Bell stierf, en Theodorus zonk allengs lager en lager, totdat hij ten laatste in vlagen van dolzinnigheid verviel. Hij liet abuna Salama, verscheiden zendelingen, den Engel- schen consul Cameron, en ook den nieuwbenoemden Engelschen gezant Bassam op de bergvesting gevangen zetten, geke- tend aan handen en voeten, en honderden andere gevangenen voor hunne oogen onthoofden. Ten einde de eer van den Engelschen naam te redden, zond koningin Victoria in 1867

een klein leger onder aanvoering van generaal Napier tegen Theodorus. Deze werd geslagen en Magdala door de Engelschen bestormd. Toen Theodorus dit zag, schoot hij zichzelf dood. Men verhaalt dat hij op het laatste oogenblik nog aan zijn' wapendrager zoude gezegd hebben: »Tot dusver heb ik geloofd dat God met mij zoude zijn, en dacht in alles zijn' wil te doen, nu zie ik dat het de duivel was die mij aanzette om zoo wreed te zijn." Men kan de droefheid van Gobat beseffen, als hij den val van dezen man vernam, die evenals Saul zoeveel deed verwachten en zulk een schrikkelijk einde als Saul had. De gevangenen herkregen hunne vrijheid. De Engelschen hadden ruim 100 millioen gulden voor den korten veldtocht uitgegeven. In Abyssinië bleven echter wanorde en tweedracht heerschen. De boden des vredes moesten het land verlaten. Gobat toonde een waar veteraan te midden der krijgsknechten Gods te zijn. Want zelfs na deze hartverscheurende ervaringen vroeg hij niet morrend: »Waar zijn mijne gebeden, en waar is de vrucht mijner liefde en mijner zorgen? Heeft God dan opgehouden barmhartig en getrouw te zijn?" Hij boog het hoofd en voer voort te hopen en lief te hebben. Reeds in 1869 drongen Bender en Mager er weder op aan om van Jerusalem naar Abyssinië te gaan. Gobat heeft het vast geloofsvertrouwen mede ten grave genomen, dat uit de 6000 in Abyssinië verspreide bijbels en uit zijne gebeden en tranen, ter rechter tijd een oogst van vreugde zoude ontkiemen! Met dezelfde liefde waarmede Gobat het land zijner eerste liefde omvatte, opende hij het hart voor de beden die uit het verre Diarbeker tot hem kwamen. Deze stad, die een mijl in omvang is en 45000

inwoners telt, ligt, op een hooge, steil afdalende rotsketen aan het bovengedeelte des Tigris', niet ver van Ninivé. Een Armenisch Christen had lang geleden een bijbel van een' Engelsch reiziger gekregen. Een kleine kring van vrienden had daarin gelezen, en steeds meer bijbelonderzoekers aangetrokken. Dezen kregen de overtuiging, dat zij en hunne kerk tot hiertoe in eene doodelijke dwaling waren gevangen geweest. Er bevond zich inderdaad in hunne stad een protestantsch zendeling uit Amerika. Doch zij konden zich aan hem om des gewetens wil niet aansluiten, daar deze als doopsgezinde hen zonder wederdoop in zijne gemeente niet wilde aannemen, en ook hunne kinderen niet wilde doopen. Daarenboven wenschten zij een rijkeren liturgischen altaardienst te behouden, als die welke de Amerikaansche Zending voorstaat. Zij verzochten dus bisschop Gobat, hun een leeraar te willen zenden. Nog vóór dat deze, den met namen en zegelen van 80 huisvaders, voorzienen brief kon beantwoorden, kwam een van hen Hanna Karabet in 1857 zelf naar Jerusalem en verklaarde dat hij niet vertrekken zoude, vóórdat Gobat hem voor zijne broeders een' herder zoude hebben medegegeven. Gobat benoemde dadelijk den jongen man tot evangelist onder de 6 á 7000 Armenische en Grieksche pelgrims, die Jerusalem alle jaren gedurende 3 á 4 maanden bezoeken. Nadat deze de plaats 5 jaren had bekleed en het aantal evangelischgezinden zich in Diarbekr tot 1000 had vermeerderd, en hun verzoek steeds dringender werd, leide Gobat in 1862 aan den ijverigen Hanna Karabet de handen op, en zond hem op zijne kosten naar Diarbekr. Reeds onderweg moest Karabet op vele plaatsen prediken, kinderen doopen

en het heilig Avondmaal bedienen; Gobat ontving brief op brief, waarin kleine gemeenten van 2—500 zielen in Klein-Azië, Assyrië en Mesopotamië hem baden, hen onder zijne hoede te willen nemen. Aan eene plaats waren het 300, aan eene andere zelfs 800 vaders van gezinnen, die dit verzoek tot hem richtten. Eens, het was in 1863, ontving hij in eene enkele week, vier zulke aanvragen. Schier overal was het eerste zaad door deze pelgrims uitgestrooid, die in Jerusalem uit Karabet's mond het woord des levens hadden gehoord. »Ach,» schrijft Gobat in 1863 in zijn' herderlijken brief, »ik bezit het middel niet, den wensch dezer geliefde broeders in te willigen, en zij zijn nog steeds als schapen zonder herder in eene woestijn vol grijpende wolven. Ik beveel hen aan de gebeden en deelneming van alle ware Christenen!» Van Diarbekr uit reisde Karabet evangeliseerend ver weg, naar Aleppo Kessab, Aintab, Marasch, Killis en Ofra, overal frissche, evangelische gemeenten stichtende en werd ook door de Mahomedanen vol vertrouwen aangenomen. »Ik kan niet warm genoeg van Karabet spreken,» schrijft Skene, de Engelsche consul van Aleppo, aan Gobat, »hij is een man die achting verdient!»

Door Karabet is ook iemand die in de Armenische Kerk eene hooge waardigheid bekleedde, uit den slaap gerukt, n. l.: de Armenische Aartsbischop Megherditsch. Toen deze nog bisschop van Aintab in Cilicië was, had hij van Karabet een Engelsch gebedenboek gekregen, en tevens den raad, dit nauwkeurig met het Woord van God te vergelijken. Zulks deed hij getrouw vele jaren lang en leerde daardoor den Bijbel en de Engelsche liturgie in den grond kennen. Middeleerwijl werd hij van hoofd der Armenische Kerk tot aarts-

bisschop van Tarsus verheven, de stad waar Paulus is geboren. Maar hij had reeds een te diepen blik in den Bijbel geslagen om rustig in de dwalingen zijner Kerk te kunnen voortleven. Om Christus' wil deed hij in 1865 afstand van zijne hooge betrekking, keerde naar zijne geboorteplaats Aintab terug, en verzocht bisschop Gobat in alle bescheidenheid verlof om eene protestantsche gemeente van 4—500 zielen, die zich rondom hem verzameld had, te mogen weiden. Eenige jaren later in 1869 reisde hij zelf naar Jerusalem, om daar als 42-jarig man zijne studiën op een zolderkamertje van het bisschoppelijk weeshuis voort te zetten. Na eene nauwe persoonlijke kennismaking, dankte Gobat den Heer dubbel voor zulk een zegepraal als deze man was. Vol geloof en leven, keerde Megherditsch naar zijne gemeente terug, die weldra tot meer dan 600 zielen wies. De vorige aartsbisschop was ootmoedig genoeg, als bemiddelend leeraar in de arme gemeente op te treden, met een jaarlijksch inkomen van niet meer dan 680 gulden en eene pastorie, bestaande uit slechts 2 kamers, die des winters onder de sneeuw dreigde bedolven te zullen worden. Gobat vroeg op het einde van 1876 in een' herderlijken brief om ongeveer 6—700 thalers opdat de pastorie van den armen aartsbisschop voor instorting zoude bewaard blijven. Of hij die som ontvangen heeft, weet ik niet. Doch in 1871 zond een Engelsch geestelijke reeds 12500 gulden, om in Aintab eene protestantsche kerk te bouwen voor ongeveer 1000 menschen. Een stuk grond, geschikt voor een' tuin werd gekocht, de hoeksteen gelegd en de fondamenten gemetseld. Daar verbood op eenmaal de Turksche overheid den bouw, dewijl die te na aan de Turk-

sche moskee grensde, en eerst verlof van de hooge Porte moest verkregen worden. Daar de kerk nu volgens wettelijke bepaling te dicht bij de moskee lag, verliepen er meer als vier jaren, voordat Megherditsch uit Constantinopel verlof kreeg, met den bouw voort te gaan. Maar toen de muren ongeveer 12 voeten bereikt hadden, moest de arbeid weder gestaakt worden en ditmaal uit gebrek aan geld. »Doch het voornaamste,» schrijft Gobat in zijn laatsten herderlijken brief, »is het geestelijke en dat neemt in en om Aintab zeer toe, zoodat de goede en nederige bisschop overtuigd is, dat wanneer eenmaal de kerk gebouwd en ingewijd zal zijn, zij veel te klein zal bevonden worden om al diegenen te bevatten, die bereid zijn, zich bij de gemeente aan te sluiten.

HOOFDSTUK XVII.

EEUWIG IN JERUSALEM.

Toen ik bisschop Gobat voor de eerste maal in Jerusalem bezocht, en wij elkander onze gedachten mededeelden, die een iegelijk vervullen, wanneer hij deze heilige plaats bezoekt, drukte ik de hoop uit, dat, bijaldien het Turksche fanatisme de opgravingen te dezer plaatse niet meer in den weg stond, er gewis nog veel aan den dag zou komen dat een helder licht over bijbelsche voorvallen en toestanden zou kunnen verspreiden. »Zooals mijne woning,» zeide Gobat, »die ons een eigenaardig raadsel is.» Daarbij bracht hij mij bij het open

venster. Vlak voor ons lag de oude 230 voet lange en 140 voet breede vijver van Hiskia. Tegenwoordig kennen wij in Jerusalem geen levende bronnen. Slechts zulke te zamen gelooopen regenbakken. De kinderen van Korach jubelen echter: »Nochtans zal de Godsstad verblijd worden door de beekskens der rivier, het heiligdom der woningen des Allerhoogsten.» (Ps. 46 : 6). »Inderdaad,» viel ik in, »hebben de inwoners van Jerusalem gedurende het lange beleg steeds meer van honger als van dorst geleden. Hoe is dat te verklaren?» »Men gelooft,» zeide de bisschop, »dat onder den tempel eene bron verborgen is. Er is ten minste eene afstroming waarvan de oorsprong nog niet ontdekt is, aan den oostelijken rotswand van Moria in de zoogenaamde Maria-bron, waarvan het water door een rotsspleet in den vijver van Siloa aan het zuidelijk uiteinde van Zion zachtkens vloeit. Deze vijver lag vroeger binnen de stadsmuren, en verkwikte ten allen tijde de dorstige zielen. Het water van Siloa is daarom het beeld eener stille, onbeduidende, maar zeker heil aanbrengende kracht.» Zulks was vóór 20 jaren. Thans weet ik het karakter en het werk van Gobat niet beter te schetsen, als dat ik hem met het water van Siloa vergelijk; want stil en rijk aan zegen gelijk deze, is zijn leven in Jerusalem voortgegaan. Zelf gedrenkt wordende uit de geheimnisvolle, kristallen beek aan den voet van den troon des Lams heeft hij in stillen arbeid, beekjes van zegen en leven in zijne dorre omgeving doen ontspringen. Een zachte, warme adem des vredes is mij steeds van zijn gelaat en wezen toegestroomd, die mij des te meer goeddeed, naarmate ik mij als een dwerg dichter bij den lichamelijk indruk makenden man bevond.

Nimmer hoorde ik een woord uit zijnen mond, van zelfzucht of zelfbehagen. Wat hij van zichzelf of van zijn werk zeide, was in onopgesmukte eenvoudigheid en nederigheid. Nooit heeft hij verwacht meerder te worden als zijn meester, maar bleef zich veeleer bewust, dat hij op den doornigen en steenachtigen akker arbeidde, op welke God zelf en zijn eengeboren Zoon bij veel moeite en arbeid, in plaats van rijpe druiven veel wilde groene druiven had ingeooogst. Toen hij als grijsaard op de vrucht van zijnen langdurigen arbeid nederzag, heeft hij nooit geklaagd: »Ach, van de honderd liet zich nauwelijks één redden!» maar riep dankbaar uit: »Onder honderd toch nog één! Wie zoude dat kunnen denken?» Slechts ééne plaats van beteekenis in geheel Palestina had het Evangelie afgewezen. Het is Hebron, die aloude bergstad in het Zuiden des lands, dezelfde waar in de dubbele spelonk Abraham en Sara begraven zijn, en in wier nabijheid, in het haagbosch Mamre, Abraham Gods beloften heeft ontvangen. Geen Christen woont in Hebron; behalve 8—9000 Muzelmannen wonen daar ongeveer 500 Joden. Ook de Muzelmannen vereeren Abraham zoo hoog dat zij hem en de stad El-Chalil, vriend van God, noemen. Maar geen Christen, geen Jood mag de dubbele spelonk van Abraham zien. Zelfs de troonopvolgers van Engeland en van Pruisen, die in 1862 en 1869 Hebron bezochten, werden slechts in de moskee boven het graf, niet in de spelonk zelf toegelaten. Gewone Christenen, en dat wanneer zij rijke fooien geven, mogen slechts een stuk van een kolossalen muur zien, welks onderste gedeelte vóór de christelijke jaartelling werd gebouwd, en die het voorhof der moskee omringt. Zoodra zij aan de twee kleine openingen gekomen zijn, die in dezen muur wor-

den gevonden, worden zij teruggetrokken, opdat van hen geen verontreinigende lucht in het graf van Abraham dringe. Ikzelf heb het ondervonden. — In lateren tijd hebben de Russen het stuk land, waarop een half uur ten Noordwesten van de stad de oudste en grootste eik van Palestina, de zoogenaamde Abrahams-eik staat, aangekocht en daar een gasthuis voor Russische pelgrims gebouwd. In dit dweepzieke Hébron heeft dus de zoekende liefde van Gobat geen plaats gevonden. Overigens heeft hij overal de eerste schooven mogen inzamelen. Toen hij naar Jerusalem ging, was er, laat mij u zulks herinneren, in het heilige land geene enkele christelijke, laat staan eene evangelische school; vóór zijn sterven waren er behalve de Grieksche en Latijnsche, 33 evangelische scholen met meer dan 1500 kinderen, zoowel Drusen Mahomedanen, Joden als van allerlei christelijke belijdenissen; 14 stonden onder de leiding des bisschops. Van den éénen inlandschen protestant, die in het heilige land gevonden werd, zijn er 1200 uit 12 gemeenten geworden, en hoe velen mochten er niet vóór hem, als verlost door Jezus Christus in het Vaderhuis ingaan! Daarbij zijn, onder de inboorlingen namelijk, de Mahomedanen, een menigte vooroordeelen weggeruimd die onoverkomelijk schenen als een muur, en vele toegangen tot hun hart geopend. Als nu eenmaal de heerschappij van Turkije gebroken zal zijn, welks ijzeren, barbaarsche voet, onder de toelating van God, het smakelooze zout vertreden heeft, dan zal het openbaar worden, welke betekenis de tot dusverre voorbereidende arbeid in het land van steen en volkshoopen verwoesting, zegen of vloek heeft aangebracht.

In de laatste jaren woonde Gobat niet meer aan den vijf-

ver van Hiskia, maar bij de Jaffapoort aan eene vrije plaats, tegenover den burcht van David. Voor langere marsch was zijne kracht ontoereikend geworden. Hij strekte zijne dagelijkse wandelingen slechts tot het hooge platte dak van zijn huis uit. Vandáár zag hij als van een' wachttoren op zijn geliefd Jerusalem en de daaromheen liggende bergen en dalen. Ten Oosten begrensde het rotsgebergte van Moab, aan de overzijde van de Jordaan en de Doode Zee, den gezichteinder. Schoon dor en onvruchtbaar, verkreeg het gebergte toch eene bijzondere schoonheid, wanneer het door de stralen der ondergaande zon verlicht werd; een profetisch beeld dier heerlijkheid waarmede het eeuwige licht van God, het arme menschenkind eenmaal zal bestralen. Aanschouwde de stervende Mozes van dezen berg het beloofde land van verre, zoo hief de bejaarde Gobat van deze glanzende hoogten, zijn oog en hart naar het ware Kanaän omhoog, ter plaatse van Gods troon. Zich aldus verkwikkende met de krachten der toekomstige wereld, gedacht hij in stille, maar vurige voorbede, zijne in de verte verspreide schapen. Zelden hief hij den sluier dezer vertrouwde gesprekken met zijnen Heiland op; maar wanneer hij in kalme, waardige gemoedsgesteldheid en op zijne eenvoudige wijze soms iets liet doorschemeren, dan drong het tot het hart door; zooals hij ons, bij voorbeeld, eens mededeelde, dat hij op zekeren dag, toen onze weezen nog op Zion woonden, van *zijn* dak menigmaal al de 50 meisjes op *ons* dak had geteld, nauwkeurig had gadegeslagen, en voor elk van haar vurig had gebeden. Als hij dan den blik van deze kinderen op de verdoolde lieden, die daar beneden wandelden, liet gaan, of aan den ellendigen toestand van

het geheele land dacht, dan rees er telkens weder een zucht des gebeds omhoog, die hij eens in eene zijner herderlijke brieven nederschreef: »O, dat de Geest Gods over deze verstorvene doodsbeenderen mocht waaien, opdat het Woord Gods levend werde in het hart en geweten dergenen, die het lezen en hooren!»

De laatste Russisch-Turksche oorlog en de daarmede gepaard gaande mislukking van den oogst brachten het heilige land en Jerusalem in den grootsten nood. De bisschop hielp zoo veel hij kon. Hij was overtuigd dat de Heer zich achter al deze ellende bevond. Hij schreef: »Ik gevoel mij meer overtuigd, dat de door God bestemde tijd nabij is om zich over Zion te erbarmen, zijn oude volk Israel weder in het verbond zijner genade op te nemen, en zijn rijk te doen komen; doch deze gelukkige dagen moeten nog eerst door »een tijd van benauwdheid voor Jakob!» (Jeremia 30 : 7) worden vooraf gegaan. Ik voel daarbij zeer diep en ernstig, hoezeer ik, en mijne broeders, de genade des Heiligen Geestes noodig hebben, om van de toekomstige dingen en van Jezus, de koning der Joden, naar het woord en den wil des Heeren, met kracht en zachtmoedigheid getuigenis voor Jood en heiden af te leggen!»

Toen Gobat zijn einde voelde naderen, gaf hij zijne zending-gemeente en scholen aan de Engelsch-kerkelijke Zendingvereeniging over, opdat zij, na zijnen dood, niet hulpeloos zouden blijven. Zijn geliefd weeshuis stelde hij in handen van zijn' schoonzoon Zeller, die van Nazareth, bij de Arabische protestantsche gemeente, naar Jerusalem was verplaatst. Nadat hij langzamerhand zijn ambtelijk testament had gemaakt, bezocht de grijsaard in 1878 nog eenmaal zijn Zwitsersch

vaderland. Doch eene beroerte verhinderde hem zijn geliefd Fremine en zijne aldaar wonende, hoog bejaarde, vrome zuster nog eenmaal te zien. Heimwee trok hem naar Jerusalem. Ook daar kreeg hij zijne gezondheid niet terug. Slechts nog eenmaal, op paasch-zondag 1879, kon hij de Christus-kerk bezoeken. Hij genoot met de bijeenverzamelde gemeente het H. Avondmaal en zegende met een bewogen hart de kudde, die hij gedurende meer dan 32 jaren had geweid. Van toen af lag hij te bed, meestal zonder zware pijnen, altijd rustig, vriendelijk, vol vrede, »als een kind in de armen zijner moeder.” Op zekeren nacht zeide hij tot de vrienden die bij hem waakten: »Wat heb ik verkwikkelijk geslapen; wat ben ik dankbaar. God denkt aan ons, alsof wij heel wat in de groote schepping te beteekenen hadden, en zelfs, wanneer Hij ons droefheid toezendt, weegt hij ons die af, en zend ze slechts om ons ten laatste te zegenen.” Dat was een lang gesprek voor zijne groote zwakte. Meestal gaf hij slechts een kort antwoord. Op een der laatste dagen vroeg hem zijne dochter Zeller: »Gevoelt gij, lieve vader, de nabijheid des Heeren?” »Ja,” antwoordde hij dadelijk, »Hij is bij mij.” Zij las hem den 23sten psalm voor en zeide: »Thans zijt gij in het donkere dal; maar vrees niet, de Heer is met u!” Hij keek haar aan en zeide glimlachend: »Het is niet donker!” De laatste nacht was zeer plechtig. Hij beproefde meermalen te spreken; maar de zijnen konden hem niet meer verstaan. Toen hoorde men nog het woord: »Het is genoeg! Het is volbracht!” De adem hield op, en hij trad als overwinnaar dat Jerusalem binnen, dat boven is, het vrije Jerusalem hetwelk onzer aller moeder is, om nu voor eeuwig in Jerusalem

te wonen. Het was den 12^{den} Mei 1879. »Als een priester Gods des Allerhoogsten,» schrijft ons een ooggetuige, »lag zijne groote eerwaardige gestalte in de kist in zijne bisschoppelijke kleeding.» Op de, door olijfboomen beschaduwde, begraafplaats, die hij zelf had aangelegd, namelijk op den berg Zion en vlak bij zijn geliefd weeshuis, is hij ter ruste gelegd. Weinige weken daarna volgde hem zijne geliefde vrouw. Op beider graf is dezelfde steen geplaatst. In vier talen is aan de vier kanten een gedenkteeken voor hen opgericht, in het Engelsch, Duitsch, Hebreeuwsch en Arabisch. Aan de voorzijde staan de woorden: »Zalig zijn de dooden die in den Heer sterven, van nu aan; ja, zegt de Geest, want zij rusten van hunnen arbeid, en hunne werken volgen hen!» Openb. 14 : 13. Aan de achterzijde: »Dien overwint, die zal Ik maken tot een pilaar in den tempel mijns Gods, en hij zal daar niet meer uitgaan, en Ik zal op hem schrijven den naam mijns Gods en den naam des nieuwen Jerusalems, de stad mijns Gods die uit den hemel van mijnen God nederdaalt, en mijnen nieuwen naam.» Openb. 3 : 12. Zijn' laatsten brief had de overledene met de bede besloten: »Smeek, lieve broeders, in deze dagen van nood en onrust om den vrede van Jerusalem en vooral voor de knechten des Heeren in het land van Immanuel!» Deze bede en de geheele levensbeschrijving van den zalig ontslapene gaat nu in Duitschland van huis tot huis rond. Zij kloppe met kracht aan de harten der verlostten, en verwekke vele trouwe vrienden voor de stad des grooten Konings en voor zijn heilig land. »Wensch Jerusalem geluk! Het ga hem wél, die u liefheeft?» Psalm. 122 : 6.

A2193259

Aan de drukkerij der Weesinrichting is ver-
schenen:

Johann Christoph Blumhardt, in zijn leven en werken geschetst, door FRIEDRIECH ZÜNDEL. Pred. te Winterthur . . Prijs ingen. *f* 2,50, geb. *f* 3,00.

Leven en Werken van Charles Finney. Ingen. *f* 1,60, geb. *f* 1,90.

Steven van den Berg. De kleine boer uit de Betuwe als Christen en medearbeider in Gods Koninkrijk. Met portret. Door J. VAN 'T LINDENHOUT . . . Prijs ingen. *f* 0,75, geb. *f* 1,00.

Dr. John Wilson, Zending, Philanthroop en Geleerde. Uit het Duitsch door B. v. D. S. . *f* 0,40.

Het voorhangsel gescheurd, door HORATIUS BONAR. Ingen. *f* 0,80, geb. *f* 1,10.

Evangeliewoorden voor allerlei toestanden in het leven, door CHRISTOPH BLUMHARDT, naar het Hoogduitsch door M. SIX . . . *f* 0,25.

Bloemlezing uit de geschriften van wijlen A. Hardenberg. 2e druk . . Ingen. *f* 1,50, geb. *f* 1,90.

De Bijbelsche Geschiedenis met leeringen over geloof en leven. Eene handleiding voor huiselijke godsdienstoefening, eigen oefening en chatechisatiën, door JOH. KRULL, pred. te Spannum en Edens. Eerste Stuk. — Het Oude Verbond. Ingen. *f* 1,00 geb. *f* 1,30.

Paulus' Reizen, in verband met zijn leven en werkzaamheid. Met tabel en kaart. door J. C. DE PUIJ. Ingen. *f* 0,70, geb. *f* 0,90.

Het Opstandingshuis aan de Linge, door JOHANNA. Ingen. *f* 0,50.

Reint, of hoe het Evangelie menschen maakt, door E. GERDES. . . *f* 0,20.

Een wonderlijk boek, door H. VAN DER MEULEN. Prijs *f* 1,00.

Familie-Souvenir, inhoudende 12 plaatjes en voor iederen dag des jaars een bijbeltekst met toepasselijk versje, benevens een witte bladzijde met roode lijnen tot aanteekening van gedenk- en feestdagen, door J. VAN 'T LINDENHOUT. Ingen. *f* 1,30. Geb. *f* 2,00.

Album der Weesinrichting. Twaalf nette plaatjes, voorstellende de gebouwen te Neerbosch, door J. VAN 'T LINDENHOUT. . . . . In étui *f* 1,50.

't Was maar een Boerenlummel, door J. VAN 'T LINDENHOUT. Met een plaatje. Ingen. *f* 1,00. Geb. *f* 1,25.

De Geschiedenis van Boer Huibert, door J. VAN 'T LINDENHOUT. Met een plaatje. Ingen. *f* 1,20. Geb. *f* 1,30.

Bladzijden uit mijn leven, door J. VAN 'T LINDENHOUT. Ingen. *f* 1,25. Geb. *f* 1,60.

Jakob en Koojsje, door J. VAN 'T LINDENHOUT. Eene bladzijde uit den strijd der Chr. Geref. kerk in Nederland. Met een plaatje. Ingen. *f* 1,20. Geb. *f* 1,50.

Mooi Anneke en andere Verhalen, door J. VAN 'T LINDENHOUT . . . . . Ing. *f* 1,00. Geb. *f* 1,25.

Mijntje van den Esscheboom, door J. VAN 'T LINDENHOUT . . . . . Ingen. *f* 1,30. Geb. *f* 1,60.

De helden der Pyreneën, een feit uit de Fransche Godsdienstoorlogen tijdens Richelieu, door J. H. VAN LINSCHOTEN, met 4 platen. Ingen. 1,60. Geb. *f* 1,90.

Elvira, of de macht van het Evangelie, door Mrs. HUNT MORGAN. Vertaald door INA. Met een plaatje. Ingen. *f* 1,60. Geb. *f* 1,90.

Uit de portefeuille van een schilder, door A. VAN PELT. Met portret en 3 plaatjes. Ingen. *f* 0,90. Geb. *f* 1,20.

Jan van Dalen of de zegen des geloofs, door E. GERDES. Met 2 plaatjes. 2e druk . . . . Geb. *f* 1,25.

Gevolgen van het Dierenplagen of Menschenplicht jegens de Dieren, door E. GERDES. Groot 4° Prentenboek in keurig gelithografeerden omslag met 6 fijne Platen en 4 bladz. tekst bij elke plaat. Prijs *f* 0,90.